

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ФЕНОМЕН БІБЛІОТЕК У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної конференції

30 вересня 2020 року

Частина I

За загальною редакцією
доктора культурології, професора,
завідувача кафедри культурології та інформаційної діяльності
Ю. С. Сабадаш

Маріуполь – 2020

Редакційна колегія:

Ю. С. Сабадаш, доктор культурології, професор (голова),
С. В. Янковський, кандидат філософських наук, доцент.

Затверджено на засіданні кафедри культурології та інформаційної діяльності
(протокол № 4 від 20.10.2020)

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою
історичного факультету Маріупольського державного університету
(протокол № 3 від 21.10.2020)

Ф 42 Феномен бібліотек у сучасному світі : зб. мат. Всеукр. наук.-практ.
конф., м. Маріуполь, 30 вересня 2020 р. : у 3 ч. / Маріуп. держ. ун-т ;
гол. ред. Ю. С. Сабадаш ; упоряд. С. Янковський. – Маріуполь : МДУ, 2020. –
Ч. I. – 68 с.

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Феномен бібліотек у сучасному світі», яка відбулася 30 вересня 2020 року з ініціативи кафедри культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету.

В конференції взяли участь представники освітянської, наукової, фахової спільнот України та Білорусі.

У тематичних напрямках учасників конференції висвітлені актуальні питання якісних змін бібліотек, розвитку бібліотечної справи і інформаційно-культурного середовища у забезпеченні сталого розвитку України та її територіальних громад.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та студентам, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами розвитку бібліотек і бібліотечної справи в країні.

Відповідальність за зміст, достовірність, оригінальність поданих матеріалів
несуть автори, опублікованих у збірнику доповідей

© Автори тез, 2020

© МДУ, 2020

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

учасникам Всеукраїнської
науково-практичної конференції
«ФЕНОМЕН БІБЛІОТЕК У СУЧАСНОМУ
СВІТІ», 30.09.2020, Маріуполь,
доктора культурології, завідувача кафедри
культурології та інформаційної діяльності
Маріупольського державного університету,
професора *Юлії Сергіївни Сабадаш*

ШАНОВНІ ПАНІ І ПАНОВЕ!

За дорученням викладачів кафедри культурології та інформаційної діяльності, а також студентів спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» і студентів спеціальності «Культурологія» щиро вітаю учасників

Всеукраїнської науково-практичної конференції «ФЕНОМЕН БІБЛІОТЕК У СУЧАСНОМУ СВІТІ».

Для проведення конференції цей день обрано не випадково – сьогодні Україна вітає бібліотечних працівників з їх професійним святом! Дозвольте також привітати всіх присутніх із **Всеукраїнським Днем бібліотек!**

У відкритті конференції беруть участь висококваліфіковані фахівці і спеціалісти. Це – працівники наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, керівники Музею історії Маріупольського металургійного комбінату імені Ілліча, Міської централізованої бібліотечної системи Маріуполя, а також наші шановні друзі з Республіки Білорусь, які представляють Могилевський державний коледж мистецтв. Окремо відзначимо тих, хто працює з нами через Мережу. Ми вдячні за слова вітання від представників наукової спільноти Білоруського державного університету культури і мистецтв. Також передаю слова вітання і побажання гарної роботи на адресу учасників конференції від першого проректора МДУ, доктора економічних наук, професора *О. В. Булатової*, директора Департаменту культурно-громадського розвитку Маріупольської міської ради *Д. В. Трими* і декана історичного факультету МДУ, доктора історичних наук, професора *В. Ф. Лисак*.

Привертає увагу, що серед доповідачів конференції – представники з всієї України: Києва, Бердянська, Вінниці, Кременчука, Рівного, Ужгорода, Харкова і, звісно, з Маріуполя. Зарубіжні учасники конференції представляють Республіку Білорусь, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії. Особливо хотілося б відзначити розмаїття наукової і практичної проблематики наших дорогих студентів, бакалаврів і магістрантів кафедри культурології та інформаційної діяльності МДУ, які здобувають фахову освіту за спеціальностями «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» і «Культурологія». Із певністю можна стверджувати, що конференція

зацікавила спільноти науковців, фахівців, експертів, студентів, які об'єднані ідеєю важливості ролі сучасних бібліотек у забезпеченні сталого розвитку України та її територіальних громад і поділяють переконання, що саме бібліотеки мають пріоритетне значення у забезпеченні відкритості і доступності знань.

Переконані, що проведення нашого наукового форуму сприятиме обміну досвідом між науковцями, професіоналами, майбутніми фахівцями в галузі бібліотечної справи. Без сумніву, конференція зробить вагомий внесок у розвиток творчих і дружніх зв'язків із зарубіжними колегами, а результати її роботи зацікавлять представників освітньої, наукової спільнот, а, насамперед, фахівців бібліотечної галузі. У цьому контексті хотілося б наголосити увагу на сумлінній і системній праці з підготовки фахівців в галузі інформаційної, архівної, бібліотечної справи, яка упродовж майже двадцяти років проводиться науково-педагогічним колективом кафедри культурології та інформаційної діяльності МДУ. Кафедра неодноразово виступила ініціатором різноманітних науково-комунікативних заходів. Проведення цієї конференції у співробітниці із науковою бібліотекою МДУ та іншими бібліотеками нашого міста має продемонструвати, що науковці і професіонали-практики спроможні разом обговорювати найбільш гострі питання інституційного розвитку бібліотек та здатні окреслювати найбільш креативні й інноваційні шляхи їх вирішення.

Одним з пріоритетних напрямків роботи нашої кафедри є підготовка високоосвічених фахівців в галузі бібліотечної справи, які не тільки бачать теоретичні виміри її актуальних проблем, а й розуміють їхню практичну значущість. Саме залучення студентів до наукової і практичної діяльності становить одну з головних особливостей при написання курсових та магістерських робіт. Найбільш переконливі, відмічені на різних етапах Всеукраїнського конкурсу наукових робіт, найбільш успішні студенти гідно представляють спеціальність «Інформаційна, бібліотечна, архівна справа» і кафедру культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету на Всеукраїнських Олімпіадах. Відзначимо, що якісна практична підготовка студентів спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» відбувається завдяки активній співпраці із нашими партнерами – це наукова бібліотека МДУ, Комунальна установа «Міська централізована бібліотечна система» м. Маріуполя (МЦБС), науково-технічна бібліотека ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», Комунальний заклад культури «Донецька обласна наукова дитяча бібліотека» та ін. Про ефективність освітньої діяльності, яку забезпечує і впроваджує кафедра культурології та інформаційної діяльності МДУ, свідчить той факт, що майже 100 відсотків випускників кафедри працевлаштовані.

Нагадуємо, що за результатами Всеукраїнської науково-практичної конференції «**Феномен бібліотек у сучасному світі**» буде видано збірку наукових праць, матеріали конференції будуть розміщені в Мережі для широкого оприлюднення її результатів, а за підсумками дискусії, в якій візьмуть участь представники наукової, освітянської, професійно-фахової, експертної спільнот пропонується прийняти резолюцію, проект якої оприлюднено

в програмі конференції. Прохання всіх учасників вносити свої пропозиції.

На завершення висловлюємо щиро подяку всім тим, хто готував і підтримував організацію конференції. Насамперед, членам організаційного комітету, керівництву Маріупольського державного університету, декану історичного факультету.

Слова особливої вдячності маємо висловити колективу наукової бібліотеки Маріупольського державного університету!

Щиро дякую колегам кафедри культурології та інформаційної діяльності за віддану працю!

Дякую всім нашим друзям за підтримку!

Щиро бажаю учасникам конференції плідної роботи, творчих дискусій і дружнього спілкування!

Уважаемые организаторы и участники конференции «Феномен библиотек в современном мире»!

Современное общество, общество, основанное на знаниях, рассматривает библиотеку как интеллектуальное пространство, в котором реализуются различные по своей форме и направленности модели когнитивного развития личности, а через нее и всего общества. Благодаря внедрению современных информационно-коммуникационных технологий и стремлению сотрудников к воплощению в практику инновационных стратегий своего профессионального развития библиотека перестала быть замкнутым пространством. Определяя пути своего развития в новых экономических, политических и социокультурных условиях, библиотека ориентируется не только на свою миссию, но и на стремление общества к саморазвитию, в том числе и с помощью использования последними ее ресурсного потенциала.

Все вышеперечисленное эксплицитно отражается как в проблемном поле данной конференции, так и в тематике представленных докладов. Приятно, что в конференции принимают участие представители как страны-организатора – Украины, так и Беларуси, Великобритании. Участниками конференции являются не только представителями профессорско-преподавательского состава, но и студенческого сообщества. Конференция является площадкой для реализации участниками своих профессиональных интенций.

Знаменательно, что данная конференция приурочена к празднованию Всеукраинского Дня библиотек, который, как известно, ежегодно отмечается 30 сентября в Украине и 15 сентября в Беларуси. Уважаемые коллеги, от себя лично и от своих коллег, представителей факультета информационно-документных коммуникаций Белорусского государственного университета культуры и искусств, поздравляю вас с профессиональным праздником и желаю реализации всех ваших профессиональных устремлений.

Организаторам конференции желаю успешного проведения всех запланированных мероприятий, а участникам – получить удовольствия от профессионального и плодотворного общения с коллегами и единомышленниками. Студентам желаю набраться опыта научных дискуссий и объективно оценить возможности своей будущей профессиональной самореализации!

С уважением и признательностью, *Елена Эдуардовна Политевич*, кандидат педагогических наук, доцент кафедры информационных ресурсов и коммуникаций, председатель Совета молодых ученых учреждения образования «Белорусский государственный университет культуры и искусств».

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНІ ДОКУМЕНТИ ЯК ЗАСІБ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІДКРИТОСТІ У ВИБОРЧОМУ ПРОЦЕСІ

Інформаційно-аналітичні документи – важливий інформаційний посередник у стосунках територіальна громада – органи місцевого самоврядування. За допомогою інформаційно-аналітичних документів здійснюються процеси прийняття управлінського рішення, відповідно, в органах місцевого самоврядування – державотворчі процеси в яких приймає участь громада. Обрання депутатів, рішення бюджетних проблем, об'єднання територіальних громад, рішення економічних питань населення тощо супроводжується документальним оформлення саме за допомогою інформаційно-аналітичних документів.

01 січня 2020 року вступив у силу Виборчий кодекс [1], а Закону України «Про місцеві вибори» практично втратив чинність. За новими правилами, територіальні громади України будуть обирати місцеве самоврядування 25 жовтня 2020 року.

Відповідно до Конституції України в Україні проводяться такі типи виборів: Вибори Президента України; Вибори народних депутатів України; Місцеві вибори; Вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим; Вибори депутатів сільської, селищної, міської ради; Вибори сільського, селищного, міського голови; Вибори депутатів районної ради; Вибори депутатів обласної ради; Вибори депутатів районної у місті ради (у містах, де утворені районні у місті ради); Вибори старости села, селища [2].

Більшість виборів в Україні є локальними, саме тому дуже важливо приділяти увагу законодавчому регулюванню місцевих виборів і документам, які регламентують цей процес, адже це показник прозорості влади і розвитку децентралізації в державі.

Виборчий процес – це здійснення суб'єктами протягом встановленого періоду часу процедур, пов'язаних із підготовкою і проведенням відповідних виборів, встановленням та оприлюдненням їх результатів [1].

Виборчий процес включає такі етапи:

- Утворення одномандатних територіальних виборчих округів;
- Утворення (у разі необхідності), формування складу територіальних виборчих комісій, утворення дільничних виборчих комісій;
- Складання списків виборців, їх перевірка та уточнення;
- Висування та реєстрація кандидатів;
- Проведення передвиборної агітації;
- Голосування у день виборів;
- Підрахунок голосів виборців, установа підсумків голосування і результатів місцевих виборів.

За Законом України «Про вибори народних депутатів України» документи виборчого процесу – це письмові документи, що свідчать про певні юридичні факти й статус суб'єктів виборчого процесу та породжують юридичні наслідки. Основними видами документів виборчого процесу є: Списки виборців, виборчий бюлетень; Протоколи дільничних комісій про результати голосування на дільниці; Передвиборні плакати кандидатів; Посвідчення кандидатів, уповноважених осіб політичних партій, виборчих блоків партій, довірених осіб кандидатів; Тимчасові посвідчення про обрання [3].

Інформаційно-аналітичні документи виборчого процесу мають свої особливості. Вони відрізняються:

- Високою формальністю та атрибутивністю;
- Суворістю обліку та контролюваністю;
- Офіційністю мовлення;
- Публічністю;
- Високою структурованістю.

Крім того, сучасний політичний і виборчий процес характеризується високим використанням соціальних мереж, веб-сайтів, публічних сторінок. Це допомагає партіям та кандидатам оновлювати інформацію та документи, мати актуальну інформацію і швидко реагувати на зміни в суспільстві. Саме тому, місцева влада повинна усвідомлювати увесь процес складності соціальної комунікації на виборчому процесі, розвиток суспільних настроїв, новітніх цифрових технологій, соціальної аналітики та державного управління, які суттєво впливають на розвиток засобів взаємодії органів місцевого самоврядування та територіальних громад.

Сучасний виборчий процес визначається значною публічністю, відкритістю та доступністю інформації. Саме тому інформаційно-аналітичні документи стають важливим засобом оприлюднення достовірної та правильної інформації. За допомогою таких документів місцева влада підтримує правильні настрої в суспільстві і вчасно інформує населення про актуальні зміни.

Література

1. Виборчий кодекс України від 19.12.2019 № 396-IX. Київ, 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>.
2. Конституція України від 28.06.1996. Київ, 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Про вибори народних депутатів: Закон України від 17.11.2011 № 4061-VI. Київ, 2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17#Text>.

МОБІЛЬНА РЕКЛАМА У ВИДАВНИЧОМУ БІЗНЕСІ

Мобільна реклама являє собою інформування споживачів про продукт чи послугу та заохочення до їх покупки через засоби мобільного зв'язку. Це порівняно нове явище, яке стрімко розвивається як за кордоном, так і в Україні. Підґрунтям та передумовою його виникнення стало повсюдне розповсюдження мобільних пристроїв: телефонів, смартфонів, айпадів, планшетних комп'ютерів тощо, що надало неабиякі можливості для здійснення рекламно-комунікативної взаємодії з їх допомогою. Найкраще означений факт підтверджують цифри. На кінець 2019 року, згідно з дослідженням Дослідницького холдингу Factum Group Ukraine, інтернетом регулярно користуються 71% українців (22,96 млн). При цьому мобільний телефон або смартфон використовують 66% користувачів, домашній ноутбук – 40%, стаціонарний домашній комп'ютер використовують 36%, а планшет лише 14%. Серед «регулярних» користувачів 69% використовують мобільні пристрої (смартфон + планшет), 22% використовують лише мобільні пристрої» [4], що доводить перспективність означеного каналу рекламного впливу, в галузі книговидавництва та книгорозповсюдження зокрема.

Мобільна реклама здобуває свої переваги завдяки «великому охопленню аудиторії, потенціалу для таргетингу та адресної взаємодії з цільовою аудиторією в онлайн-режимі. Можливість оцінювання ефективності кожного рекламного контакту: сьогодні це певно єдиний медіаканал, який дозволяє відстежувати статус доставки інформації до користувача. Також мобільний зв'язок забезпечує персоніфікованість рекламного контакту, оскільки мобільний телефон — річ особиста, що створює ефект індивідуального спілкування в споживача, що для нього найцінніше. Нарешті це єдиний предмет, який людина носить постійно з собою» [6]. З наведеними аргументами складно не погодитися, особливо якщо брати до уваги, що входження в означений сегмент не потребує значних витрат.

Інструментами мобільної рекламно-комунікативної взаємодії є голосова інформація (IVP — Interactive Voice Response), текстова інформація (SMS-повідомлення), графічна інформація (EMS — SmartMessaging), фото- та відеоінформація (MMS), технології, що дозволяють реалізовувати неголосові інтерактивні комунікації (WAP, Java), контент (теми, зображення, мелодії, слайд-шоу), ігри та програми, Bluetooth-маркетинг та реклама під час дзвінка [3]. Крім того, для мобільних пристроїв розробляють нині технології, що забезпечують процеси вибору й придбання товару та послуг у віртуальному просторі. На їх основі створюють програмні продукти (додатки), які дозволяють придбавати товар за фото, порівнювати їх вартість у різних магазинах, сфотографувати штрих-код товару [7].

Розглянемо ефективність застосування означених інструментів у галузі

книговидавання та книгорозповсюдження.

Традиційними інструментами мобільної рекламної взаємодії вважаються sms, mms-розсилання. З їх допомогою книгарні можуть сповіщати реальних та потенційних клієнтів про бонуси, знижки, акції, поточні заходи, відкриття нових магазинів тощо. На жаль, саме sms, mms-взаємодія та листи електронною поштою викликають чи не найбільше роздратування у користувачів, оскільки їх більшість являє собою спам — несанкціоноване розсилання інформації, на яке абоненти не давали згоди. Застосування ж контенту, ігор та програм у рекламних цілях викликає лояльніше ставлення, що зумовлює посилений інтерес до них у рекламодавців.

Для захисту прав споживачів від спаму Українською асоціацією директ-маркетингу розроблено Кодекс мобільного маркетингу, згідно з яким реламна інформація має надсилатися лише тим абонентам, котрі висловили на це згоду: «Вибір і реєстрація споживача для участі в Маркетинговому заході повинні бути чіткими, прозорими, однозначними та здійснюватися за допомогою передавання текстових повідомлень (далі — SMS), мультимедійних повідомлень (далі — MMS), веб-сайтів, здійснення телефонних дзвінків (зокрема, на лінію 0-800) або подання паперових анкет» [2]. І кожний користувач повинен мати можливість відмовитися від послуги. Цим Кодексом передбачені також положення, що забороняють надсилати рекламну інформацію неповнолітнім особам, поширювати недостовірні дані, пропагувати війну, насильство, дискримінацію тощо, що узгоджується з рекламним законодавством країни. Вказується час, коли рекламодавець може надсилати рекламну інформацію абонентам.

Незважаючи на те, що sms, mms-розсилання часто викликають роздратування, це не означає, що від них необхідно повністю відмовитися. Варто лише дотримувати вимог, зазначених у Кодексі: отримати згоду від абонента для подібної взаємодії та надати йому можливість у будь-який час відмовитися від неї.

Мобільне відео нині є найпопулярнішим носієм мобільної реклами. Практики пояснюють це тим, що сприйняття текстової інформації ускладнюється через мобільні пристрої, а відеоінформація дозволяє за незначний час отримати всю інформацію про продукт з докладанням мінімальних зусиль. У книжковій галузі відеореклама є незмінною в представленні інформації про електронні видання та книги з доповненою реальністю, оскільки лише вона здатна якнайповніше передати ефект означених видавничих новинок. Більше того, в цьому разі електронні пристрої є неодмінною умовою для ознайомлення з такою літературою.

Корисними є відеоролики і в популяризації читання як способу проведення дозвілля: саме відеоролики, мультфільми в художній стислій формі передають основну ідею, яку закладають розробники. Подібні відео часто стають об'єктом вірусної реклами — невід'ємної складової цифрового рекламного простору, котра діє ненав'язливо, а отже є ефективнішою, порівняно з традиційними рекламними носіями.

Мобільні додатки, що створюються завдяки мові програмування Java, являють собою програмне забезпечення, призначене для роботи на смартфонах, планшетах та інших мобільних пристроях. З усього різноманіття наявних додатків для книжкової сфери особливо важливі саме книжкові додатки та можливість їх створення. Варто зауважити, що сам факт наявності мобільних книжкових додатків є непоганою рекламою читання як способу дозвілля. Такі додатки дозволяють читати будь де, що найголовніше для сучасників. Якщо ж книга доступна через певний додаток — це є засобом просування як самого твору, так і творчості автора та діяльності видавництва. Важливо, що додатки пропонують як вільний доступ до певних видань, наприклад, творів класиків, так і надають можливість придбати їх у цьому ж додатку. Як приклад можна назвати Додаток KNYHARNIA.COM [8], котрий складається з двох частин: безоплатної бібліотеки української класичної літератури, де представлені художня література, публіцистика, мемуари, казки, оповідання тощо, та магазину сучасних українських книг, журналів, аудіокниг. Серед безоплатних додатків вирізняються також Bookmate, Pocket, Moon Reader.

Банерна реклама в додатках може бути представлена у формі горизонтальних банерів, статичних оголошень-вставок, що займають увесь екран додатка. Користувач має натиснути X, щоб повернутися в додаток. Така реклама помітна, але може викликати роздратування у користувачів. Реклама, що розширюється — збільшується, якщо на неї натиснути, може займати половину екрана, не занадто дратує користувачів, вважається одним з найкращих видів реклами в мобільних додатках. Анімована рекламна вставка є гнучкою та інтерактивною, оскільки в процесі її перегляду задіюються значні ресурси, пристрій може «гальмувати», що викликає роздратування [5]. Книгарні та видавництва можуть використовувати банери як у книжкових додатках для привернення уваги до окремих проектів, так і в додатках, не присвячених книгам, для рекламування самих видавництв чи книжкових магазинів. Застосування таких додатків, як *Viber*, *WhatsApp* у рекламних цілях дозволяє звертатися до користувачів з наданням актуальної інформації про акції, розпродажі, зустрічі, тощо.

Технології WAP — засіб отримання доступу до інтернету через мобільні пристрої. За допомогою WAP-протоколів абоненти мобільних мереж можуть здійснювати покупки в електронних магазинах, переглядати курси валют, прогноз погоди тощо. Для багатьох веб-сайтів створюються сайти WAP-близнюки, що надають той же набір послуг. Звичайно ж WAP-технології відкривають можливості видавництвам та книгарням здійснювати продаж продукції через мобільні пристрої. Бібліотекам — популяризувати свої ресурси, надавати можливість абонентам замовляти літературу, проводити онлайн-екскурсії тощо.

Bluetooth як рекламна технологія має перевагу тому, що забезпечує оперативну доставку рекламної інформації. При цьому абонент може відмовитися від прийому повідомлень, або згодитися вибірково, тобто отримувати ту інформацію, що є корисною для нього в конкретний момент

часу.

Важливим інструментом мобільної реклами є її геолокація — таргетинг за місцем перебування абонента. Вона надає можливість вказувати маршрут до найближчого магазину, демонструвати рекламу тим користувачам, що перебувають поблизу книгарні. Тобто можна як активізувати онлайнпродаж, так і спрямувати потенційних покупців у звичайні книгарні, що розміщені поблизу місця перебування абонента в конкретний момент часу. Особливо це може виявитися корисним гостям міста.

Важливою складовою мобільної рекламної комунікації нині є група мобільних технологій *Click To: Click to Call* — технологія мобільної рекламної комунікації, яка дозволяє здійснити дзвінок на довідкову лінію рекламодавця автоматично після “кліка” на рекламне посилання; *Click to SMS* — технологія, аналогічна до *Click to Call*, тільки з відправкою SMS-повідомлення від абонента рекламодавцеві. Передбачає створення необхідних шаблонів SMS, які надсилатимуться рекламодавцеві після запиту споживача. Шаблони SMS можна редагувати, уточнюючи характеристики необхідного товару з широкого стандартного асортименту; *Click to Download* — користувач переходить за посиланням і активізує завантаження на мобільний телефон компактних і спеціально адаптованих контентних продуктів: каталогів, довідників; *Click to Subscribe* — потенційний споживач, заповнивши форму на спеціальній сторінці WAP/WEB-порталу, підтверджує згоду на подальше регулярне отримання інформації від бренду. Новини від дилера або супермаркету абонент дізнаватиметься уміть, без додаткових зусиль [1]. Беззаперечним є факт, що технології *Click To* суттєво спрощують вибір товару чи послуги: потенційному клієнту не потрібно додатково переписувати телефони, інформацію, пов’язану з товаром — усе це здійснюється автоматично максимум в кілька кліків. Подібна реклама, як і інші види діджитал реклами, якнайбільше відповідає суті комунікації, оскільки спонукає споживача безпосередньо взаємодіяти з рекламними матеріалами, виявляючи зацікавлення ними, що у свою чергу надає можливості для розвитку таргетованої реклами.

На особливу увагу суб’єктів книжкової справи заслуговує рекламний контент, що поширюється через соціальні мережі, оскільки в Україні більшість респондентів, віком від 18 до 35 років виходять у соціальні мережі саме через мобільні пристрої. Важливо, що саме соціальні мережі надають значні можливості для ремаркетингу (ретаргетингу). Ремаркетинг це — вид реклами, яка відображається тільки для аудиторії, котра раніше відвідувала сайт. Завдяки гнучкому таргетингу, основаному на поведінці користувача, вона є надзвичайно дієвою: якщо користувач відвідав сайт, на його сторінці в соціальній мережі відображаються рекламні повідомлення з цього сайта, на які він реагує в разі зацікавлення. Відгук на подібні рекламні звернення набагато більший, ніж на звичайні банери, адже в цьому разі реклама діє цілеспрямовано. Загалом на основі того, що користувач у соціальних мережах зазначає про себе якнайповнішу інформацію, зокрема відомості про вік, стать, уподобання, хоббі реклама в соціальних мережах надзвичайно ефективна.

Отже, мобільна реклама як невід'ємна складова сучасного життя може стати дієвим засобом популяризації книжкової продукції та видавничих послуг за умови дотримання вимог Кодексу мобільного маркетингу.

Література

1. Глушкова Т. В. Інтерактивна реклама як засіб взаємодії зі споживачем // Наукові записки інституту журналістики. 2014. Т. 56. С. 86-90.
2. Кодекс мобільного маркетингу. URL: http://mmcode.com.ua/?page_id=2&lang=uk.
3. Мазуренко В. П., Матвієнко Н. О. Розвиток мобільного маркетингу в Україні // Маркетинг і менеджмент інновацій, 2011. № 4. Т. II. С. 24-29.
4. Майже 23 млн українців регулярно користуються Інтернетом – дослідження [Електронний ресурс]. URL: <https://mind.ua/news/20204323-majzhe-23-mln-ukrayinciv-regulyarno-koristuyutsya-internetom-doslidzhennya>.
5. Мобільні додатки: 3 альтернативи Instagram [Електронний ресурс]. URL: <http://lady.tochka.net/ua/41802-mobilnye-prilozheniya-3-alternativy-instagram/>.
6. Плотникова О.А. Инновационные инструменты рекламы [Электронный ресурс] URL: <https://www.rae.ru/forum2012/277/1812>.
7. Яненко М.Б, Яненко М. Е. Мобильные технологии в маркетинге услуг // Проблемы современной экономики. 2014. С. 227-230.
8. Knyharnia.com — Книгарня [Електронний ресурс]. URL: https://play.google.com/store/apps/details?id=com.skyhorseapps.homelib_ua_free&hl=uk_US&gl=US.

УДК 002:303.71

Н. А. Гайдук
/ м. Маріуполь /

БІБЛІОМЕТРІЯ У СИСТЕМІ СУМІЖНИХ НАУК

Бібліометрія вирішує важливі завдання з вивчення тенденцій розвитку та оцінки різноманітних наукових галузей та напрямів, готує інформаційно-аналітичний матеріал для управління наукою та науковою діяльністю. Таким чином, бібліометрія має всі можливості для того, щоб стати однією з провідних наукових дисциплін і просто «зобов'язана» успішно розвиватися і вдосконалюватися. Бібліометрія тісно пов'язана з наступними суміжними метричними науками, такими, як інформетрія, наукометрія, кіберметрія, вебометрія.

Інформетрія є науковим напрямком, що наразі активно розвивається, займається дослідженням кількісних сторін (аспектів) інформації, інформаційних процесів і явищ. Інформетричні дослідження ґрунтуються на отриманні математичних залежностей, в свою чергу, спрямованих на виявлення емпіричних закономірностей і на побудову інформетричних моделей і нарешті, на побудову теорій [3].

Загалом, термін «інформетрія» є широким поняттям, що уміщує в собі всі метричні дослідження, виявляє «тісні зв'язки з інформатикою, в тому числі бібліометрією (бібліографічні засоби, бібліотеки...), наукометрією (наукова політика, аналіз цитування, оцінка досліджень, ...), вебометрією (метрика Всесвітньої павутини, Інтернет і інші соціальні мережі, мережі для посилення і співпраці)» [6].

Становлення і розвиток інформетрії нерозривно пов'язаний з бібліотечно-інформаційним середовищем. Інформетрія – це вчення про застосування математичних методів до змісту інформаційної науки для опису і аналізу їх феноменів, відкриття законів і обґрунтування рішень [7].

За останні роки одним із затребуваних і перспективних напрямків в діяльності бібліотеки та інформаційних центрів є інформетричні дослідження. Істотним фактом, що доводить актуальність і практичне значення інформетричних досліджень для бібліотечної діяльності, є організація в бібліотеках спеціальних відділів і поява посади «бібліометричний аналітик» [2]. Місцеві та міжнародні фахівці мають однотайну думку про те, що інформетричні дослідження в науково-дослідних інститутах і вищих навчальних закладах необхідно здійснювати в їх бібліотеках силами бібліотечних працівників.

Поряд з цим стає зрозумілим, що організація і проведення інформетричних досліджень в бібліотеці передбачає вміння, знання і досвід бібліотечних фахівців з цього напрямку. Це означає, що в даний час існують об'єктивні потреби бібліотечних та інформаційних професіоналів у вивченні інформетрії і в найближчому майбутньому з'явиться потреба професійної підготовки в вищих навчальних закладах фахівців саме з цього напрямку. Але, на жаль, цьому важливому питанню не приділяється наразі належної уваги [3], хоча вищеперераховані галузі метричних наук та, зокрема, інформетрія, вважаються перспективними у майбутньому та є такими, що набули в останні десятиріччя бурхливого розвитку.

Наукометрія є методом вивчення наукових досліджень як окремих одиниць наукового простору і виникла паралельно з бібліометрією наприкінці 60-х років ХХ століття в зв'язку з необхідністю кількісного вивчення документних потоків. Наукометрія – це наукова дисципліна, яка вивчає еволюцію науки шляхом обчислень і статистичної обробки кількісної інформації (число опублікованих наукових статей, цитування, тощо) за певний відрізок часу [4]. Термін «наукометрія» вперше був вжитий В. В. Налімовим в монографії «Наукометрія: вивчення науки, як інформаційний процес», яку було опубліковано разом з З. М. Мульченко.

Отже, наукометрія – це галузь наукознавства, яка займається статистичними дослідженнями динаміки і структури наукових інформаційних потоків і масивів. Поява наукометрії сталася в результаті експоненціального зростання науки в середині ХХ століття. Вона виникла в період підвищення уваги до зміни характеру наукових досліджень, коли наукові співробітники були змушені витратити майже 50% робочого часу на пошук інформації.

За визначенням Г. Г. Асєєва, відмінності між термінами «наукометрія»,

«бібліометрія» та «інформетрія» до теперішнього часу практично відсутні. Термінологічна плутанина призвела до того, що в одні і ті ж терміни автори вкладають різний зміст, а ідентична суть описується різними поняттями [1].

Абсолютна відсутність стандартних показників кількісної оцінки наукової діяльності призводить не тільки до неозорому їх кількості, але і до неможливості їх класифікувати [Асеев]. За останні десятиліття науковознавці так і не навчилися формалізовано доводити рівні оцінок продуктивності наукової діяльності, навіть з використанням системного аналізу. Поява нових напрямків кількісного наукознавства (кіберметрії, вебометрії, нобелістики та ін.) лише посилює зазначені складності. У багатьох публікаціях проводяться, так чи інакше, подібні твердження [2]: «виникнення в системі електронних комунікацій родинних термінів: мережеметрія, вебометрія, кіберметрія наприкінці 1990-х рр. не ускладнюють ситуацію, оскільки у всіх випадках застосовуються інструменти і методи бібліометрії... змістовно ці три терміни поки чітко не розмежовуються у використанні». Поняття «каберметрії» та «вебометрії» є структурними елементами наукової теорії вимірювання кількісними (в точності семантичними) характеристиками інформатики – «інформетрії». При цьому поняття «наукометрія», багато в чому спирається на методи «бібліометрія», поряд з «кіберметрією» і «вебометрією», об'єднаних дефініцією «інформетрія».

Отже, на даний період відмінності між визначеннями термінів «наукометрія», «бібліометрія» та «інформетрія» практично не досліджені. Термінологічна плутанина призвела до наступного явища: автори дають одні й ті ж терміни в різних визначеннях. Але, по суті, одне і те ж поняття позначається різними термінами. Відсутність кількісної оцінки наукової діяльності призводить до неможливості її класифікації. Незважаючи на те, що науковознавці в останні роки використовували навіть системний аналіз, вони не змогли офіційно довести рівень оцінки ефективності науки. Виникнення нових напрямків кількісного наукознавства тільки збільшує зазначені труднощі. Навіть узагальнене роз'яснення кількісних аспектів, напрямів в аналізі науки залежить від «настрою» організатора науки і від регіону.

Література

1. Асеев Г. Наукометрія, інформетрія, бібліометрія: визначення і розмежування / Георгій Асеев // Бібліотечний вісник. – 2016. – №2. – С. 3 – 10.
2. Воверене О. Библиометрия – часть методологии информатики / О. Воверене // Научная и техническая информация. – 1995. – Сер. 1. – № 7. – С. 1–5.
3. Галявиева М. С. Обучение информетрии информационно-библиотечных специалистов: постановка проблемы // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – №3. – С. 47 – 52.
4. Галявиева М. С. Библиометрия – новое направление работы библиотек университетов Европы // Библиосфера. – 2012. – Спецвып. – С. 71 – 78.
5. Гордукалова Г. Ф. Библиометрия, наукометрия и вебометрия – от

числа строк в работах Аристотеля / Г. Ф. Гордукалова // Научная периодика: проблемы и решения. – 2014. – № 2(20). – С. 45.

6. Соколов А. В. Незыблемость фундамента и модернизация фасада / А. В. Соколов // Науч. и техн. б-ки. – 2009. – №4. – С. 64 – 75.

7. Хайтун С. Д. Наукометрия. Состояние и перспективы / С. Д. Хайтун. – М. : Наука, 1983. – 344 с.

УДК 027.021(477.54)".../19"

О. В. Головки
/ м. Харків /

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ХАРКІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ХАРЧУВАННЯ І ТОРГІВЛІ – КРОКИ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Нерозривні стосунки між бібліотеками та освітою були започатковані ще у стародавньому світі. Бібліотека та освіта стали симбіотично залежними одне від одного. З роками людство усвідомило що бібліотека; освіта та національний розвиток завжди йшли рука об руку і впливали на суспільство в цілому.

Наукова бібліотека Харківського державного університету харчування та торгівлі (НБ ХДУХТ) – сучасний навчальний науковий і культурний центр, що працює за новітніми технологіями з метою розширення власних інформаційно-інтелектуальних ресурсів та ресурсів мережі Інтернет; один із найважливіших підрозділів ЗВО, від ресурсів, послуг та інформаційних продуктів якого багато в чому залежить якість і зміст навчального процесу та наукових досліджень. В історії Наукової бібліотеки Харківського державного університету харчування та торгівлі (НБ ХДУХТ) яскраво відображена історія самого університету [1].

Заснована в жовтні 1967 р. одночасно із заснуванням Харківського інституту громадського харчування, вона долала свій історичний шлях як невід’ємна частина закладу вищої освіти, її назва змінювалася разом з назвою закладу, який у різні роки називався Харківський інститут громадського харчування (1967–1992), Харківська державна академія технології та організації харчування (1993–2001), Харківський державний університет харчування та торгівлі (із 2002). Із 29 квітня 2010 р. це – Наукова бібліотека Харківського державного університету харчування та торгівлі.

Бібліотека пройшла кілька етапів становлення та розвитку.

Перший етап – це заснування бібліотеки у 1967 р. та 70-і рр. ХХ ст. У 1967 р. приміщення бібліотеки було катастрофічно тісним (3 невеликі кімнати). Вона мала один абонемент та одну читальну залу, книжковий фонд на час створення становив близько 40 тис. примірників, штат складався із п’яти осіб. Саме в цей час було закладено основи функціонування сьогоднішніх процесів, що здійснює бібліотека: комплектування та обробки

документів, бібліотечного та довідково-інформаційного обслуговування, систематизації та каталогізації тощо. Створювалися відділи, зростав фонд бібліотеки, поліпшувалося кадрове забезпечення.

Другий етап – фундаментальний розвиток бібліотеки –80-і рр.. ХХ ст. У 1980 р. введено в експлуатацію нову будівлю інституту бібліотека отримала нові приміщення, де й знаходиться по сьогодні. Вона займає три поверхи, має дві читальні зали на 120 посадкових місць, три абонементи, функціональні відділи. Є ще дві читальні зали у студентських гуртожитках. У нових комфортабельних умовах продовжували розвиватися традиційні напрями роботи бібліотеки. За 1984–1986 рр. співробітниками проведена значна робота щодо переведення фондів і каталогів бібліотеки на систему бібліотечно-бібліографічної класифікації (ББК). Достатнє бюджетне фінансування, планове науково обґрунтоване комплектування дозволило активно формувати фонд, який на початок 1990 р. зріс до 282 тис. примірників.

Третій етап – 90-і рр. ХХ ст. Як і багато інших, бібліотека в 90-і рр. ХХ ст. знаходилася у складному становищі, бо це були роки скорочення асигнувань на комплектування, пошук шляхів виживання в нових економічних та політичних умовах. Така ситуація негативно вплинула на формування фонду, масштаби діяльності, матеріальну базу. Але бібліотека зуміла зберегти свої фонди, а різке скорочення коштів на їх поповнення не вплинуло на якість комплектування. Незважаючи на перешкоди, колектив бібліотеки впевнено долав усі труднощі й просувався вперед, маючи чітку професійну позицію, спрямовану на подальший розвиток, створення нового іміджу бібліотеки, підвищення її авторитету.

Початок ХХІ ст. – етап створення бібліотеки новітнього типу на основі впровадження сучасних комп'ютерних технологій. Цей етап пов'язаний з інноваційними змінами технологічних процесів бібліотеки, її автоматизацією. Перші кроки щодо автоматизації бібліотечно-бібліографічних процесів бібліотекою ХДУХТ були зроблені у 2003 р. Саме в цей час її основним завданням стає поєднання традиційних методів роботи з освоєнням комп'ютерних технологій. У 2005 р. за сприяння керівництва університету було придбано найновіше сучасне програмне забезпечення «УФД/Бібліотека». Саме цього року комп'ютеризовано майже всі відділи бібліотеки, встановлено та підключено до загальної університетської мережі десять комп'ютерів, створені автоматизовані робочі місця з індивідуальними параметрами, активно ведеться робота щодо створення електронного каталогу та допоміжних баз даних до нього.

У 2005 р. створено web-сторінку бібліотеки. Наступні роки стали роками постійної розробки програмного забезпечення, удосконалення навичок роботи з програмою, велася робота щодо редагування та наповнення баз даних бібліотеки. Восени 2008 р. було організовано відділ інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення, на який покладено функції, пов'язані з удосконаленням технологічних процесів автоматизації бібліотеки, підтримкою програмного забезпечення, з упровадженням новітніх технологій,

подальшим освоєнням та розповсюдженням інноваційних процесів серед інших підрозділів бібліотеки.

Сьогодні структура бібліотеки складається з п'яти відділів: комплектування та наукової обробки документів і організації каталогів; відділу обслуговування (3 абонементи, 4 читальні зали), інформаційно-бібліографічного відділу, відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення, відділу зберігання фондів (з сектором обмінного фонду, створеним). Фонд бібліотеки – близько 340 тис. примірників. Кожного року бібліотечний фонд поповнюється новими виданнями, значне місце відводиться комплектуванню документів за профілем університету, а саме з питань: обладнання переробних та харчових виробництв; технології харчування; технології хліба, кондитерських, макаронних виробів та харчоконцентратів; технології зберігання, консервування та переробки плодів та овочів; технології зберігання, консервування та переробки молока; технології зберігання, консервування та переробки м'яса; товарознавства та комерційної діяльності; товарознавства та експертизи в митній справі; експертизи товарів та послуг; обліку і аудиту; фінанси; економіки підприємства; міжнародної економіки; маркетингу; менеджменту зовнішньоекономічної діяльності; торгівлі; менеджменту організацій тощо. Особливу цінність бібліотечного фонду становлять наукові праці, підручники та посібники, написані вченими університету. У бібліотеці за всі роки існування зберігаються кандидатські та докторські дисертації, захист яких відбувся в університеті, і автореферати дисертацій. Бібліотека у своїй роботі поєднує традиційні та інноваційні методи.

Бібліотека є членом Асоціації сучасних інформаційно-бібліотечних технологій м. Харкова. Починаючи з 2013 р., наукова бібліотека ХДУХТ приєдналася й стала учасником корпоративного проекту «Єдина картка читача бібліотек ВНЗ Харкова», що має забезпечити систему взаємообслуговування читачів у бібліотеках вищих навчальних закладів Харківського регіону. Із кінця 2014 р. створено блог наукової бібліотеки ХДУХТ на платформі WordPress. 2015 р. бібліотеку було зареєстровано у соцмережі Facebook

Із 2016 р. створено інституціональний репозитарій наукової бібліотеки ХДУХТ (<http://elib.hduht.edu.ua/>). Відділом інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення ведеться постійна робота з програмним забезпеченням Dspace та інформування стосовно реєстрації науковців університету в наукометричних базах даних. Згідно з рішенням Вченої ради ХДУХТ до відділу надаються електронні версії наукових та навчальних документів науковців нашого університету, що видані, починаючи з 2010 р. і по сьогодні.

Із 29 квітня 2010 р. бібліотека носить назву Наукова бібліотека ХДУХТ. За останні роки значно активізувалась її наукова діяльність: проводяться науково-практичні конференції з подальшим виданням їх матеріалів, серед яких «Каталоги та інформаційний пошук» (2009), «Інтеграція бібліотек до соціально-комунікаційних процесів суспільства» (2010), «Розвиток

інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотеках» (2012), «Бібліотека інформаційного суспільства: інноваційні стратегії розвитку» (2013), «Шлях бібліотеки в онлайнове інформаційне суспільство» (2014), «Бібліотека і користувач у сучасному інформаційному середовищі» (2015), «Роль бібліотеки у створенні когнітивного ресурсу суспільства знань: технології, освіта, наука» (2016), «Інформаційно-бібліотечний сервіс і користувач: новий формат взаємодії» (2017), «Бібліотека університету у контексті інтеграції до світового наукового інформаційного простору» (2018)

Важливими формами просвітницької роботи є книжково-ілюстративні виставки до знаменних і пам'ятних дат, бібліографічні огляди літератури. Популярністю користуються й масові заходи, серед яких «День чаю», «День кави», виховний захід на тему: «Тютюн на лаві підсудних», краєзнавча вітальня «Мій Харків», свято «Масляна, масляна, яка ти красна!», літературно-музичний вечір пам'яті «Герої – різні, втрата – спільна», літературно-музичний вечір «Палахкотить як свічка праведна душа Кобзаря» та ін.; тематичні лекції-бесіди: «Герої Крут»; «Історія свята 8 Березня, або Ще раз про кохання»; «Сила волі Люди ни, або Тобі, щасливий першокурснику!»; «Дробицький Яр»; «Перший крок до пізнання історії української культури»; «З поля честі не відступила» (до 140-річчя від дня народження Лесі Українки); «Неахілесова п'ята, або чого може досягти Людина» та ін.); віртуальні виставки: «Слово, віддане народу...» (до 200-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка), «На згадку про великого поета. Шевченко і Харків», «Душа поета» (виставка-презентація збірника віршів Олени Ткачової), «Славетний байкар Г.С. Сковорода» та ін. Бібліотека плідно працює в напрямі наукової роботи.

Стратегічними завданнями НБ ХДУХТ сьогодні є вдосконалення інформаційного забезпечення навчального та наукового процесів, повна автоматизація процесів обслуговування, створення новітніх електронних ресурсів, удосконалення структури та наповнення інституціонального репозитарію, участь бібліотеки в національних корпоративних проектах тощо. У планах бібліотеки багато складних, але цікавих завдань, і ми сподіваємось, що загальними зусиллями зможемо втілити їх в життя. Для цього в Науковій бібліотеці ХДУХТ є фундаментальна основа (традиційні та електронні інформаційні ресурси бібліотеки), закладені роками традиції, творчий потенціал колективу та впевненість у подальшій увазі та підтримці керівництвом університету.

Література

1. Харківський державний університет харчування та торгівлі. Історичні кроки становлення та розвитку / О. І. Черевко, Л. М. Янчева, В. М. Михайлов та ін; за ред. О. І. Черевка; відпов. ред. А. С. Міносян. – Харків: Світ Книг, 2017. – 234 с.

ПУБЛІКАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ АРХІВНИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ

Архівні установи сьогодні є значними інформаційними центрами, які, як зазначено в Законі України «Про Національний архівний фонд та архівні установи», не тільки забезпечують збереженість архівних документів, але й здійснюють роботу щодо популяризації архівної інформації готуючи довідковий апарат до інформації архівних документів, експозиції архівних документів, а також активну публікаційну діяльність, що спрямовано на ефективне використання відомостей, що містяться в документах Національного архівного фонду.

Публікаційна діяльність архівів визначається як сукупність робіт з підготовки документальних публікацій, що включає визначення типу та виду публікації документів Національного архівного фонду, організацію підготовки публікацій, виявлення і відбір документів, вибір та передавання тексту, археографічне оформлення документів та створення до них науково-довідкового апарату, формування оригінал-макета документальної публікації, роботу з видавництвом [2].

Архівні установи, здійснюючи публікаційну діяльність ініціювали зростання інтересу до використання інформаційного потенціалу архівних документів як науковцями, так й пересічними громадянами. Публікаційна діяльність архівних установ є найефективнішим засобом поширення архівної інформації, однією з форм використання документної інформації та найважливішим завданням архівів із задоволення інформаційних потреб користувачів. Публікаційна діяльність дає можливість вводити та використовувати у науковому обігу інформаційні джерела та архівну інформацію, що становить базу наукових досліджень з історії, економіки, літератури, мистецтва, краєзнавства тощо, даючи можливість всесторонньо пізнати історичні явища та процеси. Архівні установи здійснюють роботу щодо видання найрізноманітніших за тематикою та формою видань збірників документів, монографій, путівників, буклетів та ін. До основних форм публікації документів відносять друковані видання – серія, збірник, альбом, буклет, публікації в періодичних виданнях; публікація на плівкових носіях – мікрофільм, відеофільм; електронні публікації – бази даних, публікації в мережі Інтернет та довідкові публікації, що розкривають інформацію про склад та зміст документів Національного архівного фонду: довідники, каталоги, огляди, проспекти, покажчики.

Публікаційна діяльність архівів ведеться за кількома напрямками: підготовка довідників; тематичних збірок документів; публікацій для засобів масової інформації, журналів, матеріалів науково-практичних конференцій.

Державна архівна служба України здійснює роботу щодо координації діяльності архівів у підготовці публікацій архівних документів та архівної

інформації, роботи архівів з підготовки міжгалузевих та міжархівних публікацій, у тому числі серійних, а також публікацій, що готуються відповідно до договорів з науковими установами, закладами вищої освіти або окремими науковими працівниками, міжнародних договорів України і міжнародних договорів міжвідомчого характеру з архівними службами та іншими зацікавленими установами й організаціями іноземних держав [2].

До головних пріоритетів Державної архівної служби України на 2020 рік, віднесено популяризацію архівних документів до пам'ятних дат, подій та ювілеїв визначних осіб в історії України. Серед індикаторів виконання означеного пріоритету зазначена «публікація збірок документів і матеріалів, присвячених визначним датам і подіям в історії України» [3].

За даними Державної архівної служби України, публікаційна діяльність архівних установ у 2019 році здійснювалась у напрямку підготовки та публікації: 1) збірників документів, зокрема, «Коліївщина. 1768р. Т.1» (ЦДІАК), «Миколаївщина у вирі революційних подій: березень 1917 р. – квітень 1918 р.» (Держархів Миколаївської області), «Українська революція 1917–1921 рр. Полтавський вимір. Події, постаті, документи. 1919–1921» (Держархів Полтавської області), «Насилля над цивільним населенням. Черкаська область. 1941–1944» (Держархів Черкаської області); 2) довідників «Зведений каталог метричних книг, що зберігаються у державних архівах України: міжархівний довідник. Т. 10, кн. 1» (УНДІАСД), «Українська революція (1917–1921). Вінницька сторінка: бібліографічний довідник» (Держархів Вінницької області), «Державний архів Закарпатської області: путівник. Фонди дорадянського періоду. Т. 1» (Держархів Закарпатської області), «Архівні установи Київщини» (Держархів Київської області), довідник до архівного фонду № 378 «Миколаївський нотаріат архів Одеської контрольної палати» Т. 1 (Держархів Миколаївської області), «Державний архів Херсонської області. Фонди органів та організацій Компартії України та ЛКСМУ в Херсонській області: анотований реєстр описів» (Держархів Херсонської області); науково-популярні та інші видання «Горе переможеним. Репресовані міністри Української революції» (ЦДАВО, ЦДАГО), «Крим – це Україна. Документальні свідчення в архівах України» (ЦДАГО), «Ми виїхали з Сокоринців ...»: тревелоги родини Галаганів: документальна монографія» (ЦДІАК), «Митрополит Андрей Шептицький» (ЦДІАЛ), «Наш земляк Ребе Менахем-Мендл Шнеерсон. История семьи Лавут-Яновских-Шнеерсон в Николаеве» (Держархів Миколаївської області), «Мультикультурне Поділля. Поседення Водички як віддзеркалення історії краю» та «Проскурівський погром 1919 року в документах: міфи та реальність» (Держархів Хмельницької області)

Цікавою є низка видань Державного архіву Кіровоградської області, що виходять у серії «Архівні документи свідчать». Минулого року вийшло друком чотири таких видання. Видання «Спецпереселенці. З історії розвитку бавовництва на Херсонщині у 30-40 роки ХХ століття: збірник документів», визнано переможцем конкурсу «Краща книга Херсонщини». Продовжено роботу над періодичними виданнями держархівами Кіровоградської («Між

Бугом і Дніпром»), Хмельницької («Подільська старовина»), Черкаської («Краєзнавство Черкащини»), Чернігівської («Сіверянський історичний архів» та «Архівний вісник») областей. Крім того, унікальне науково-популярне видання «Культурна дипломатія Симона Петлюри: «Щедрик» проти «руського мира». Місія капели Олександра Кошиця (1919–1924)». Збірник архівних документів (автор-упорядник Тіна Пересунько) визначено переможцем конкурсу ім. Василя Веретенникова у галузі архівознавства, археографії і документознавства [4].

Слід також зазначити, що на рівень і активність публікаційної діяльності архівних установ впливають безліч факторів, головним серед яких є фінансування науково-дослідної роботи архівних установ України та наявність зв'язків з науковими установами та видавництвами, але не дивлячись на це, публікаційна діяльність архівних установ сьогодні має надзвичайне значення, адже саме через публікацію та оприлюднення відомостей архівних фондів, користувачі мають змогу отримати інформацію про архівні документи.

Література

1. Державна архівна служба України. Офіційний сайт. – Режим доступу: <https://archives.gov.ua/ua/>.
2. Порядок підготовки документальних публікацій. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0991-18#Text>.
3. Пріоритети Державної архівної служби України на 2020 рік. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://old.archives.gov.ua/Public-info/2020_priritet.pdf.
4. Публічний звіт Голови Укрдержархіву Хромова А.В. про підсумки діяльності Державної архівної служби України у 2019 році. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://old.archives.gov.ua/Public-info/2020_02_12_pub_zv.pdf.

УДК 023.5.088.6(477)".../19"

В. О. Кудлай
/ м. Маріуполь /

ФАХОВА ПІДГОТОВКА БІБЛІОТЕЧНИХ КАДРІВ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Інституалізація фахової бібліотечної діяльності у первинному вигляді почалася тисячі років тому, проте бібліотекар як повноцінне професійне явище виникає з кінця XVII століття. І тільки у 1876 р. у Філадельфії було створено Американську бібліотечну асоціацію (The American Library Association) як перше професійне об'єднання бібліотекарів у світі [1].

В структурі бібліотечного знання склалася дисципліна, яка вивчає професію бібліотекаря і бібліотечного спеціаліста загалом – бібліотечна професіологія. Її поява відноситься до початку 90-х років XX століття. На цей

час наявність тільки бібліотекаря не забезпечувала виконання бібліотекою всієї повноти суттєвих функцій, коли фактично відбулася диференціація спеціалістів, що працювали у бібліотеці.

Бібліотечна освіта в Україні почалася лише у 1925 році у Харкові.

Передумови наукового дослідження бібліотечної професії, розробка форм, методів, змісту підготовки бібліотечних фахівців створюються лише до початку 60-х років ХХ ст. Предметом комплексних спеціальних досліджень бібліотечна професія стає в середині 70-х років ХХ століття. Основними аспектами досліджень стають соціально-психологічні особливості діяльності бібліотечних фахівців, склад та динаміка кадрових ресурсів бібліотек, питання удосконалення системи підготовки і підвищення кваліфікації бібліотекарів. В 80-90-ті роки ХХ ст. актуальними стають статус і престиж бібліотечної професії, диференціація бібліотечної праці, кадрові ресурси, професійна міграція і мобільність кадрів, професійно-кваліфікаційна структура кадрів бібліотек.

Професіологія вивчає роль і місце бібліотечної професії, закономірності історичного розвитку праці, прогнозування змін, зразків бібліотечної праці, професіографічні аспекти праці в бібліотеці, удосконалення системи освіти, кар'єри бібліотечних фахівців, професійні об'єднання і асоціації, професійне самоусвідомлення бібліотекарів.

Зміни, які відбулися в бібліотеці, бібліотечній системі в цілому, поява загальних особливостей у діяльності в соціально-комунікативній сфері впливають на зразок бібліотекаря як одиничного фахівця. Складність, багаторівневість, багатофункціональність діяльності в сучасній бібліотеці під впливом освоєння новітніх інформаційних технологій обумовили процеси диференціації та інтеграції праці бібліотечних спеціалістів. Діяльність бібліотеки забезпечується крім бібліотекаря, бібліоменеджерами, інформаційними спеціалістами, зокрема, інформаційними менеджерами, технологами інформаційних систем, програмістами тощо. Тобто виконати свої суспільні завдання бібліотека спроможна лише за умови колективних зусиль різних спеціалістів. Бібліотека стала багатопрофесійною організацією. В цих умовах виникає проблема відокремлення підготовки бібліотекарів від інших спеціалістів, визначення цілей, змісту, кваліфікації вимог в умовах розширення предметності бібліотечної праці і зміни засобів виробництва.

Завдання, зміст та функції бібліотекаря в структурі діяльності сучасної бібліотеки впливають на професійну свідомість бібліотекарів. Метою професійної освіти стає формування нового професійного мислення. Це передбачає осмислення бібліотечної діяльності в протиріччях принципів бібліотечно-інформаційних та загалом соціально-комунікативних процесів, передбаченні та прогнозуванні професійної діяльності в бібліотечній сфері.

Характерними рисами професійного мислення є аналітична креативність, яка проявляється в здібності бачити динаміку явищ бібліотечної сфери, виявляти причинно-наслідкові зв'язки їх розвитку, визначити варіанти рішень професійних ситуацій, здійснювати пошук ефективних засобів рішення творчих завдань.

Що стосується поділу праці в бібліотеці, то він відбувається не за типами організаційно-функціональних структур, а відповідно до предметно-змістовного аспекту діяльності. У цьому випадку розвиток простежується від документаліста – до інформаційного фахівця – когнітолога.

В документально-інформаційній сфері України, яка представлена бібліотеками, органами НТІ, референтними службами систем державного управління і управління наукою, і виробництвом, громадськими установами, книговидавничими і книготорговельними підприємствами, підприємствами зв'язку, музеями, архівами, комерційними службами, біржами в період інформатизації суспільства відбувається кристалізація професій – «документаліст», «інформатик».

Компонентно-параметричне описання професійної діяльності та її використання у процесі організації навчання бібліотекарів та інших спеціалістів для соціально-комунікативної сфери відкриває подальші можливості для розробки ментальних моделей навчання і переводу навчання на нові технології, зокрема, автоматизовані навчальні програми.

В сучасних умовах найбільш досконалою формою професійної діяльності є перетворювальна, інноваційна, творча діяльність спеціаліста.

Сучасні бібліотекарі мають бути підготовлені до здійснення діяльності, яка розвивається, в тих кластерах інфраструктури суспільства, які вони можуть займати як фахівці [2].

Різниця у підготовці спеціалістів документально-інформаційної сфери не повинна різнитися по змісту підготовки, яка закладає основи професійного світогляду.

З 2016 року в Україні впроваджується нова навчальна спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», що має сприяти більш комплексній підготовці фахівців бібліотекарів, документознавців та архівістів. Фахівець з інформаційної, бібліотечної та архівної справи заповнює відчутну прогалину у сфері документознавчо-інформаційних кадрів у інфраструктурі нашої держави, що відкриває один із резервів для подальшого вдосконалення і розвитку нових економічних відносин та поліпшення рівня управління виробництвом. Такий фахівець у змозі розробити, впровадити та забезпечити функціонування єдиного в організації технологічного процесу документування й роботи з документною інформацією на основі використання сучасних автоматизованих технологій (складання, опрацювання й оформлення документів, реєстрація, облік руху, контроль виконання, довідково-інформаційна робота, зберігання тощо). Нове спрямування у підготовці таких фахівців дозволить їм брати участь у постановці завдань проектування, експлуатації і вдосконалення новітніх інформаційних технологій, що будуються на застосуванні комп'ютерної техніки, проектуванні й актуалізації баз і банків даних.

Отже, процес розвитку бібліотечної професіології сьогодні триває, а з огляду на всеохоплюючі процеси інформатизації суспільства, сучасний бібліотекар передусім постає як знавець інформології як науки про інформацію загалом, а також як фахівець дотичний до сфери інформаційних

технологій, проте це не має виключати необхідності формування комплексних знань про організацію бібліотечної справи та книгознавства.

Література

1. Дубровіна Л.А. Бібліотечна справа в Україні в ХХ столітті / Л.А. Дубровіна, О.С. Онищенко; НАН України. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, Інститут рукопису. – К., 2009. – 530 с.
2. Каракоз О.О. Бібліотечна професіологія / О.О. Каракоз. - К. : Ліра-К , 2017 . – 68 с.

УДК 021.1

О. С. Манякіна
/ м. Маріуполь /

СУЧАСНА БІБЛІОТЕКА – ПРОСТІР ДЛЯ НАВЧАННЯ Й КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Еволюція бібліотек все частіше відбувається відповідно до нових вимог і запитів соціуму і здійснюється за рахунок розвитку їх інформаційних функцій і послуг, створення власних та об'єднання сторонніх, особливо електронних, інформаційних ресурсів, надання доступу до різних, в тому числі світових, інформаційних ресурсів в Інтернеті та ін. Бібліотеки перетворюються на місце комунікаційного та інформаційно-культурного простору.

На сучасному етапі в умовах соціально-економічних змін в країні та світовому інформаційному просторі взагалі, бібліотека шукає шляхи реалізації своїх функцій в умовах трансформації та нових інноваційних форм і методів роботи в сфері культури. Все це об'єктивно створює нові можливості та напрямки для розвитку бібліотек.

В 90-х рр. ХХ століття на хвилі впровадження процесу інформатизації та розвитку глобального інформаційного суспільства в науково-інформаційній діяльності бібліотекарі починають запроваджувати в обіг нову термінологію «медіатека», «інформотека», «відеотека», «віртуальна або гібридна» бібліотеки. Однак, спочатку це були бібліотеки, де збирали різні по формі документи і надавали їх користувачам на більш високому сервісному рівні.

На початку ХХІ століття нагальним постало питання в державній інформаційній політиці реорганізації бібліотеки в інформаційно-автоматизований центр, який обслуговував би користувачів як в локальному, так і у віддаленому режимі і надавав їм широкий комплекс послуг. Іншими словами, це електронна бібліотека – тематично орієнтована чи структурована іншим чином система доступу до віддалених чи локальних електронних ресурсів, що здатна обслуговувати локальних чи віддалених користувачів [1].

Проте в останні роки значно збільшилась кількість досліджень, як на теоретичному, так і на практичному рівні, які мають на меті виокремлення

бібліотеки як соціально-культурного центру, наповнення її діяльності культурно-дозвіллевими функціями. Отже, бібліотекам надається статус центру роботи з книгою та інформацією, центру спілкування і дозвілля, центру розвитку інтелектуального та творчого потенціалу споживачів інформації. Як соціально-культурний центр бібліотека відіграє суттєву роль в розвитку суспільства, обслуговує усі категорії читачів, розповсюджує правові знання. Роль бібліотек як соціально-культурних центрів постійно зростає у сфері освіти та культури.

Традиційно до форм заходів, які проходять у бібліотеках відносяться презентації книг, зустрічі з видатними письменниками та митцями, громадськими й політичними діячами, літературно-музичні вечори, «круглі столи», виставки художніх творів, диспути, вікторини, конкурси, лекторії з різноманітної тематики, клуби за інтересами. Також активно впроваджуються в практику роботи бібліотек сучасні форми роботи: відеолекторії, віртуальні-виставки, інтерактивні форми – поліфонічні мозаїки нової літератури, періодичних видань, бліц-інтерв'ю, дебати, книжкові композиції, анонси ювілеїв на наступний місяць, афіші визначних дат, фестивалі літератури, літературні челенджі для дітей, театралізації літературних творів, онлайн-майстеріні, віртуальні-екскурсії тощо. Яскравими прикладами бібліотек, як простору для навчання й культурно-дозвіллевої діяльності в м. Маріуполі є Центральна міська публічна бібліотека ім. В.Г. Короленка та її структурні філії [4], Донецька обласна бібліотека для дітей м. Маріуполі [3] й Наукова бібліотека Маріупольського державного університету [2]. В своїй діяльності і в реаліях сьогодення співробітники бібліотек знаходять нові форми і засоби роботи з різними віковими категоріями користувачів для задоволення їх інформаційних, наукових, комунікативних та творчих потреб.

Отже, актуалізоване питання потребує більш глибокого та подальшого дослідження й пошуку нових практичних реалізацій. Оскільки майбутнє бібліотек в соціокультурних, дозвіллевих центрах з неформальним спілкуванням користувачів і організацією зустрічей з цікавими людьми. Розвиваючись, трансформуючись і адаптуючись, бібліотека залишається культурно-цивілізаційним феноменом з функціями суспільного інституту, що володіє універсальною компетенцією, яка включає всі досягнення культури та цивілізації.

Література

1. Дудченко С. В. Библиотека – форпост культуры XXI века / С.В. Дудченко // Культура народов Причерноморья. – Симферополь : Межвузовский центр «Крым». – 2002. – № 36. – С. 219-221.: [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://infolib.crimea.info/index.php/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D1%87%D0%BD%D1%8B%D0%B9_%D0%B6%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BB_%D0%9A%D0%9D%D0%9F.
2. Наукова бібліотека Маріупольського державного університету: офіційний сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://slibr.mdu.in.ua/>.
3. Комунальний заклад культури «Донецька обласна бібліотека для

дітей м. Маріуполі»: офіційний сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://bibliokids-mrpl.com.ua/uk/>.

4. Центральна міська публічна бібліотека ім. В.Г. Короленка: офіційний сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://marlibrary.com.ua/index.php>.

УДК 025.22-051

А. Ч. Милюнец

/ г. Минск, Республика Беларусь /

КРИТЕРИИ И УРОВНИ ФОРМИРОВАНИЯ ЛОГИСТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БИБЛИОТЕКАРЯ-КОМПЛЕКТАТОРА

Логистическая компетенция библиотекаря-комплектатора – интегративное качество личности, выражающееся в способности осуществлять профессиональную деятельность, направленную на оптимизацию процессов комплектования библиотечного фонда, посредством управления логистическими потоками, а также способность к рефлексии профессиональной позиции. Оценка сформированности логистической компетенции является уровневой. Под уровнем сформированности компетенций Л.В. Шкерина, М.Б. Шашкина и А.В. Багачук понимают «степень полноты освоения всех ее [компетенции] элементов» [7, с. 96]. Мы же разделяем позицию белорусского педагога И.В. Краско, которая считает, что «организация учебного процесса должна способствовать поэтапному формированию профессиональных компетенций слушателя» [3, с. 163], и под *уровнем сформированности логистической компетенции библиотекаря-комплектатора* будем понимать поуровневую сформированность её структурных компонентов.

Разработанная нами модель формирования логистической компетенции библиотекаря-комплектатора включает мотивационный, когнитивный, деятельностный и оценочный компоненты. Придерживаясь утверждения Н.В. Пахаренко и И.Н. Зольниковой о том, что структурные компоненты компетенции могут выступать в качестве критериев оценки уровня сформированности компетенции [6, с. 310], условимся, что обозначенные структурные компоненты в разработанной нами модели будут тождественны *критериям* оценки результатов профессиональной подготовки – мотивационному, когнитивному, операциональному и деятельностному. Установление критериев, используемых в нашей модели, предопределяет и компетентностный подход [4]. Каждому из этих критериев соответствуют заданные *показатели* сформированности логистической компетенции библиотекаря-комплектатора (*Таблица 1*):

На основании представленных критериев и заданных для них показателей сформированности логистической компетенции библиотекаря-

комплектатора необходимо выделить *уровни* проявления (выраженности) этих критериев.

Таблица 1. – Критерии и показатели сформированности логистической компетенции библиотекаря-комплектатора

Критерии	Показатели	Методы диагностики
Мотивационный	1. Понимание необходимости единого управления информационным, документным, и финансовым потоками в комплектовании библиотечного фонда. 2. Потребность в постоянном самообучении и самосовершенствовании логистической компетенции. 3. Стремление к лидерству в использовании знаний и умений логистической компетенции в деятельности направленной на комплектование библиотечного фонда.	Наблюдение, анкетирование
Когнитивный	1. Полнота знаний о сущности потоков (информационного, документного, финансового), функционирующих в комплектовании библиотечного фонда. 2. Знание основных и альтернативных источников комплектования библиотечного фонда, методик расчета финансирования текущего комплектования. 3. Знание характерных особенностей проведения закупок документов (в зависимости от типа, вида и формы).	Тестирование
Деятельностный	1. Умение составлять документацию, содержащую технические требования, условия подключения, доставки и иные описательные характеристики на закупку (заказ) документа. 2. Умение применять в практической деятельности законодательную и нормативную базу, регулирующую процесс комплектования фонда. 3. Наличие навыков в изучении конъюнктуры документного рынка и применение ее результатов в комплектовании фонда.	Наблюдение, анкетирование
Оценочный	1. Обоснованность и рациональность использования источников комплектования библиотечного фонда. 2. Способность свободного ориентирования в информационных ресурсах, которые служат в помощь текущему комплектованию. 3. Самостоятельность в своих оценках и практических действиях относительно интерактивной структуры комплектования фонда.	Наблюдение, анкетирование

Теоретический анализ педагогической литературы позволил выявить деление трех уровней, которое является часто встречающимся и наиболее принятым. Представителями такого трехуровневого деления являются Е.Н. Трубина, А.П. Усова, Т.А. Шкерина и др. Между тем, В.П. Беспалько считает, что «уровень мастерства человека обусловлен степенью усвоения информации о деятельности» и выделяет четыре уровня усвоения (ученический, алгоритмический, эвристический и творческий) [1, с. 54, 56]. Д.В. Боброва дополняет общепринятое мнение и выделяет пять следующих

уровней: допрофессиональный (очень низкий), репродуктивный (низкий), фиксированный (ограниченный), продуктивный (высокий), креативный (наивысший) [2, с. 109]. Применительно к сформированности логистической компетенции библиотекаря-комплектатора выделим три уровня – низкий (репродуктивный), средний (продуктивный) и высокий (креативный). Охарактеризуем каждый из них.

Репродуктивный уровень (фрагментарный характер деятельности) выражен наличием поверхностных, бессистемных знаний сущности и содержания логистических потоков, возникающих в процессе комплектования библиотечного фонда. Характеризуется интуитивным выбором решения производственных вопросов с применением личного опыта, который является слабо осмысленным; наличием трудностей при самостоятельном выполнении практических задач, связанных с заказом литературы, составлением технической документации для осуществления ее закупки, планированием финансовых средств на приобретение информационных ресурсов для библиотеки, наличием постоянной необходимости в помощи при самостоятельном решении таких задач.

Продуктивный уровень (ситуативный характер деятельности) характеризуется знанием сущности и содержания логистических потоков, возникающих в процессе комплектования библиотечного фонда. Выражает понимание значимости логистических потоков в управлении развитием фонда библиотеки. Так, продуктивному уровню свойственно осознанное применение освоенных алгоритмов деятельности при решении производственных задач на основе собственного осмысленного опыта. Продуктивный уровень предполагает наличие ситуационной помощи при выполнении отдельных производственных операций и процессов.

Креативный уровень развития логистической компетенции проявляется в однозначном понимании роли логистических потоков, возникающих в технологическом процессе комплектования библиотечного фонда, их значимости. Наличием четкого понимания современных аспектов развития книжного рынка, стоимости и значимости цифровизации информационной среды. Видоизменение отдельных сегментов книжного рынка предусматривает системные знания у библиотечного специалиста (библиотекаря-комплектатора) о наличии поставщиков и издателей печатной продукции, агрегаторов и информационных компаний, представляющих отечественные и зарубежные электронные ресурсы. Креативный уровень характеризуется способностью к свободному ориентированию в информационных ресурсах, которые служат в помощь текущему комплектованию. Такой уровень выражен наличием самостоятельного осмысленного принятия решений, связанных с отбором и оценкой документов для дальнейшего их включения в библиотечный фонд при недостаточном либо дополнительном финансировании, способностью дать аргументированный отчет практическим действиям, которые были выполнены без какой-либо помощи.

Литература

1. Беспалько, В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1989. – 192 с.
2. Боброва, Д. В. Критерии, показатели и уровни сформированности рефлексивных умений бакалавра / Д. В. Боброва // Общество: социология, психология, педагогика. – 2018. – № 2. – С. 107-110.
3. Краско, И. В. Практико-ориентированный подход при реализации образовательных программ дополнительного образования взрослых / И. В. Краско // Современные тенденции в дополнительном образовании взрослых : материалы IV Международной научно-практической конференции, Минск, 18 октября 2018 г. – Минск : РИВШ, 2018. – С. 161–164.
4. Мечковская, О. А. Компетентный подход в системе дополнительного образования взрослых в сфере туризма / О. А. Мечковская // Современные тенденции в дополнительном образовании взрослых : материалы III Международной научно-методической конференции, Минск, 21 октября 2016 г. – Минск : РИВШ, 2016. – С. 154–158.
5. Милюнец, А. Ч. Логистическая модель формирования библиотечного фонда / А. Ч. Милюнец // Научные труды Республиканского института высшей школы. – 2019. – Вып. 19. – С. 263–270.
6. Пахаренко, Н. В. Модель определения уровня сформированности общекультурных и профессиональных компетенций / Н. В. Пахаренко, И. Н. Зольникова // Современные проблемы науки и образования. – 2012. – № 6. – С. 310–320. – Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=23220645>. – Дата доступа: 05.09.2020.
7. Шкерина, Л. В. Критериальная модель и уровни сформированности компетенций студентов – будущих бакалавров в формате ФГОС ВПО / Л. В. Шкерина, М. Б. Шашкина, А. В. Багачук // Сибирский педагогический журнал. – 2012. – № 8. – С. 93–99.

УДК 021.4:004.77

Д. І. Миташоп
/ м. Кременчук /

СОЦІАЛЬНІ МЕДІА ЯК ПРОСТІР ВЗАЄМОДІЇ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ СИСТЕМИ М. КРЕМЕНЧУКА ТА КОРИСТУВАЧІВ

Комунальний заклад культури «Кременчуцька міська централізована бібліотечна система для дорослих» є одним із соціально-просвітницьких, освітніх та культурних осередків для населення Кременчука, що трансформувався протягом тривалого часу в результаті нововведень в діяльності бібліотечних установ міста. Бібліотечні установи міста повинні постійно бути готові до викликів часу та глобальних змін в інформаційному просторі як України, так і світу, тому трансляція інформації, знань в

онлайнному режимі спонукає бібліотеки міста активно використовувати в своїй роботі досвід впровадження сучасних інформаційних технологій з метою створення власного віртуального інформаційного середовища та пошуку нових форм представлення своїх ресурсів, послуг та бібліотечної установи взагалі в мережі Інтернет як сучасного інформаційного центру, який повинен трансформуватися та завоювати увагу «веб-покоління користувачів», які більше налаштовані відвідувати книгозбірню віртуально.

Сучасну бібліотеку спонукають до виходу та постійного перебування в мережі Інтернет та розміщенні свій контент в соціальних мережах такі причини:

- 1) познайомити Інтернет-користувачів з бібліотеками міста, їхніми послугами, стати для них необхідними, цікавими, інноваційними, мобільними;
- 2) створювати цифровий зручний, популярний, доступний бібліотечний контент;
- 3) не тільки задовольняти інформаційні потреби користувачів, які досконало володіють мобільною технікою, а трансформувати бібліотечні технології для роботи з мобільним Інтернетом та мобільним контентом [1].

Згідно дослідження Research & Branding Group майже половина українців користується Facebook, далі за популярністю йдуть YouTube (30%) та Instagram (27%) (Рис. 1), а найбільший інтерес у користувачів соцмереж викликає розважальний та пізнавальний контент [2], тому саме ці соцмережі були обрані централізованою бібліотечною системою для дорослих міста Кременчука з метою спілкування кожного структурного підрозділу зі своїми користувачами, популяризації читання, послуг бібліотеки, створення іміджу бібліотечної установи.

Рис. 1. Результати дослідження Research & Branding Group щодо популярності соцмереж в Україні. Травень 2018 – березень 2019 рр.

Кожен структурний підрозділ обслуговування Централізованої бібліотечної системи для дорослих та Центральна міська бібліотека мають свої Facebook-сторінки; Instagram-сторінки мають – Юнацький відділ, Відділ літератури іноземними мовами та Відділ абонементу; Відділ літератури

іноземними мовами використовує в своїй роботі месенджер Viber з метою ознайомлення користувачів відділу з новою літературою, послугами та заходами відділу, а також для оперативного надання інформації щодо розкладів у розмовних клубах польської, німецької та англійської мовами відповідно з волонтерами ЄВС та Корпусу Миру. Слід зазначити, що унікальність та цікавість контенту – це найважливіший і найбільш вагомий параметр для контенту веб-сайту та соцмереж.

Комунальний заклад культури «Кременчуцька міська централізована бібліотечна система для дорослих» також має свій веб-сайт (<http://cbsbook.com.ua/>) (Рис. 2).

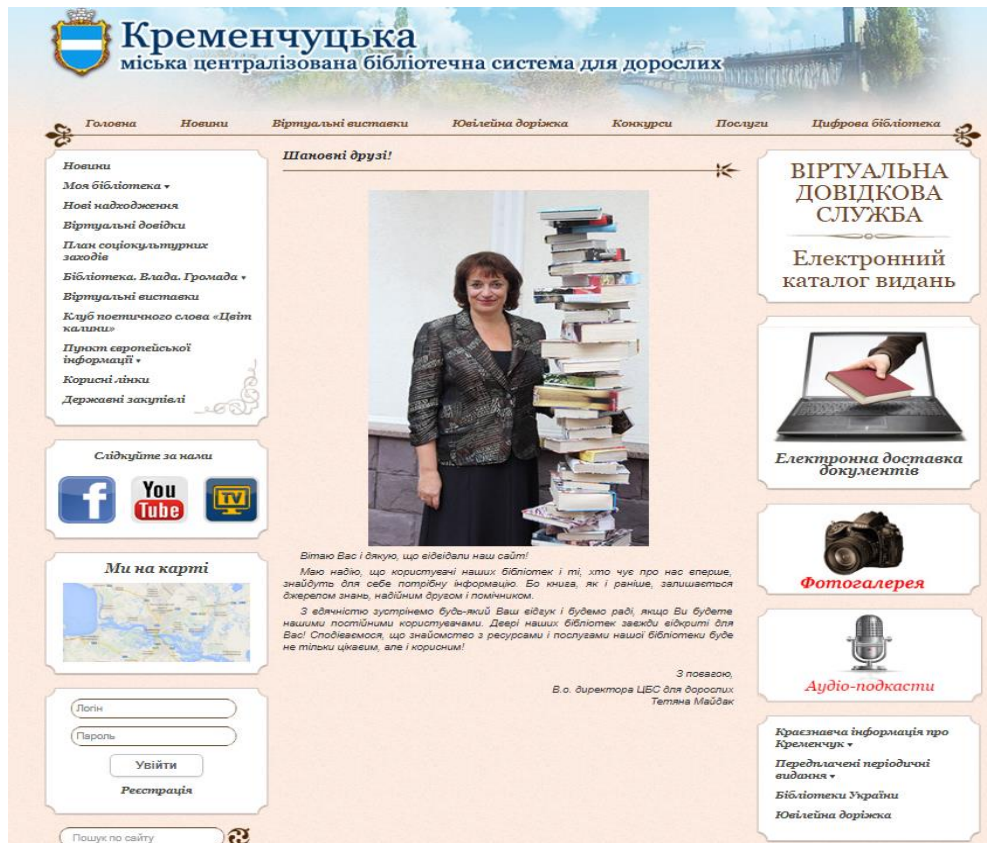

Рис. 2. Структура та послуги веб-сайту Кременчуцької міської централізованої бібліотечної системи для дорослих

Щодо веб-сайту бібліотечної системи для дорослих міста Кременчука можна сказати, що з позиції популяризації та просування бібліотечних ресурсів він відповідає основним критеріям ефективного функціонування веб-сайту, а саме: зручність інтерфейсу та простота навігації; професійний дизайн, витриманий в єдиному стилі: перелік основних рубрик та послуг з урахуванням інформаційних потреб користувачів; змістовність наповнення, тобто розподіл рубрик за видами інформації; довідкова, в тому числі й фактографічна інформація, про бібліотеки для дорослих м. Кременчука тощо.

Таким чином, веб-комунікації системи «читач-бібліотека» відбуваються через сайти бібліотек та соціальні мережі. Слід зазначити, що для підтримки популярності соціальної мережі відділу обслуговування необхідно дотримуватися певних вимог, а саме:

- 1) постійно моніторити відгуки користувачів;
- 2) тестувати та врегульовувати час публікацій;
- 3) проводити розіграші та акції;
- 4) оперативно реагувати на коментарі та звернення користувачів;
- 5) підтримувати постійність постів;
- 6) здійснювати знайомство з персоналом структурного підрозділу, що не тільки створить позитивний імідж структурного підрозділу, а й приверне більшу кількість відвідувачів бібліотеки.

Варто зазначити, що активне бібліотечне Інтернет-спілкування з онлайн-аудиторією щодо поповнення фонду новою літературою, запланованих заходів, поширення цікавої та корисної багатоаспектної інформації, інтернет-опитування, цікавих рекомендацій та відгуків, в тому числі й про книги користувачів Інтернету та працівників бібліотеки, створює дружню атмосферу та імідж бібліотечної установи як культурно-дозвілєвого простору, що, в свою чергу, впливає на те, що про бібліотеку дізнаються друзі та знайомі. А це, в свою чергу, сприяє залученню до веб-ресурсу нових людей.

За статистикою, соціальні мережі другі за показником відвідуваності сайти після пошукових систем, а тому їх активне використання є важливим майданчиком для реклами бібліотечних послуг. Тому від відображення інформаційного наповнення сайту в соцмережах прямо залежить його відвідуваність, тобто це вказує на те, що соціальні мережі явно або побічно є важливим важелем пошукової оптимізації бібліотечного сайту. Виходячи з цього, на даний момент для сучасної бібліотеки сторінки в соцмережах є одним з найважливіших, найменш витратних та найбільш зручніших майданчиків реклами своєї діяльності та послуг. Так можна, наприклад, залучати громадськість до різноманітних обговорень, що дасть можливість визначити пріоритетні шляхи розвитку бібліотеки, оголошувати конкурси серед своїх користувачів або просто нагадувати їм про заборгованість тощо [1].

Саме для ефективного використання соціальних мереж кожний структурний підрозділ ЦБС для дорослих визначився з найбільш оптимальною для себе соцмережею, орієнтуючись на свою аудиторію користувачів, навчився якісно просувати свою сторінку та зорієнтувався в можливостях для бібліотеки в соціальних мережах.

Сьогодні в період тотального розвитку електронних комунікацій структурні підрозділи Кременчуцької міської централізованої бібліотечної системи для дорослих вже стали активними учасниками соціальних медіа, що сприяє розвитку їх відносин та формуванню думки їх цільової аудиторії. Використовуючи свої соцмережі як віртуальний простір для обговорення та просування послуг не шляхом впливу на аудиторію, а як спосіб взаємодії, позиціонуючи себе як реально, так і віртуально, публічні бібліотеки інтегруються у національний, світовий інформаційний простір, тобто у єдиний медіапростір, тим самим збільшуючи кількість своїх користувачів, читачів, прихильників, віртуального оточення.

Отже, для публічних бібліотек міста Кременчука веб-сайт, соціальні

мережі Facebook та Instagram є основними та важливими каналами популяризації власної діяльності, взаємодії зі своєю аудиторією, що в свою чергу, спрощує взаємозв'язок бібліотека – читач, моніторинг їх запитів, інформаційних потреб та рекомендацій.

Література

1. Пасмор Н., Фролова Н. Веб-сайт та соціальні мережі як засіб Інтернет-представництва університетської бібліотеки. – URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/9694/1/Pasmor_Frolova.pdf.

2. Складено рейтинг популярності соціальних мереж в Україні. – URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/sostavlen-reyting-populyarnosti-sotsialnyh-1555070035.html>.

УДК 028(477)"8/13"

Т. М. Нікольченко

/ м. Маріуполь /

М. В. Нікольченко

/ м. Маріуполь /

ЧИТАННЯ І ПЕРЕКЛАД КНИГ У КИЇВСЬКІЙ РУСІ

Із відомої пам'ятки давньоруської літератури «Ізборника Святослава» (1076) дійшли до сучасного читача слова чорноризця Храбра, сповнені глибокої пошани до читання книг: «Добро є, браття, читання книжне, особливо кожному християнину, блаженні ті, хто усім серцем проникає у смисл його [...]. Вузdechка коневі – спрямування і утримання його, праведнику ж – книги. Не будесться корабель без цвяхів, ні праведник (не буває) без читання книжного [...]. Окраса воїна – зброя, корабля – вітрила, праведника ж – читання книжне». Давньоруський читач знав ціну книгам, які прийшли на Русь із прийняттям християнства і поважав тих, хто вмів читати й писати.

До читання та письма наші предки ставилися з особливою повагою. До нас дійшли свідчення, що писемність на Русі існувала ще до прийняття християнства. Збереглися записи давніх арабських мандрівників, які свідчили, що слов'яни фіксували купівельні грамоти «чертами і резами». Докириличною абеткою користувалися укладачі «Велесової книги», яка є об'єктом прискіпливого вивчення мовознавців. Поки невідомо, якою абеткою користувалися герої фольклору, але взірці усної народної творчості донесли до нас свідчення, що Ілля Муромець, герой билин Київського циклу, після свого зцілення попрямував до Києва, а по дорозі зрубав могутнього дуба і на місці сильного удару копитом свого коня спорудив капличку з написом: «Ехал сильный могучий богатырь Илья Муромец, сын Иванович» («Зцілення Іллі Муромця»).

У билині «Три поїздки Іллі Муромця» герою твору зустрічається «горюч-камень», на якому написано: «А во дороженьку ту ехать – убиту быть, / А во другую-то ехать – женату быть, / А во третью-то ехать – богату

быть». Богатир, зрозумівши написане, обрав для себе найважчий шлях. Отже, Ілля Муромець, як і інші богатирі – Святогор, Олексій Попович, Добриня Микитович – про що свідчать фольклорні твори, були письменними. З ними листувався князь Володимир, запрошуючи могутніх захисників землі слов'янської знищити «Ідолища поганого». Твори більш пізнього епосу доносять до нас свідчення, що письменними були і Василь Буслаєв, і Садко, і жінки, супутниці билинних героїв. Українська народна творчість донесла до нас приказки, у яких засвідчена повага до навчання: «Азбука – то до мудрості дорога», «Спочатку аз та буки, а потім підуть і науки» [2, с. 313].

Література Київської Русі могутнім струменем почала розвиватися після прийняття християнства у XI–XII ст. і складається як з оригінальних, так і з перекладних пам'яток. Для перекладу обирались твори візантійських авторів, твори яких відіграли вирішальну роль у перемозі нового вчення над язичницьким. Перекладна література мала великий вплив на оригінальне письменство, зчаста визначаючи його жанри, композицію, ідейний зміст. Як слушно зазначив В. Шевчук, «...найдавніша писемна література на нашій землі постала на основі двох джерел: усної словесності, твореної продовж попередніх віків, а з прийняттям християнства – із засвоєння візантійсько-болгарського культурного експорту» [3, с. 22].

Ранніми з перекладної літератури у слов'янському світі книги були ті, що входили до Старого і Нового Заповітів Біблії – пам'яток старовірської та християнсько-грецької літератури. У епічній частині Старий Заповіт подає старовірські міфічні перекази про створення світу, про життя першої людської пари – Адама і Єви в раю, чудесному гаю, створеному богом, про порушення людьми божественної заборони і вигнання їх з раю. Далі розповідається про життя перших людей і їхнє потомство аж до того часу, коли розгніваний бог вирішив знищити рід людський потопом, залишивши з усіх людей тільки праведника Ноя з його сім'єю; про міфічну історію єврейського народу, який під проводом Мойсея виходить із єгипетського рабства шукати місце «землі обітованої»; про утворення старовірського царства, його поділ і зруйнування асирійцями і вавилонянами, про вавилонський полон і повернення на батьківщину.

У Новому Заповіті розповідається про чудесне народження, життя, вчення, чудеса, смерть і воскресіння Ісуса Христа, про останні часи людства, про кінець світу і «страшний суд» над живими і мертвими. Нагадаємо, що першими перекладеними біблійними книгами були спочатку «Євангелія» тобто життєписи Ісуса Христа, відомі ще з перекладів Кирила і Мефодія під час їхньої місіонерської діяльності у слов'янських землях, потім – «Псалтир» – зібрання гімнів для співу під час богослужінь. Поступово відбуваються переклади «Апостола», у якому розповідається про місіонерську діяльність учнів Ісуса Христа, подальших творів. Повне ж зібрання біблійних книг для слов'янського читача з'явиться після видання «Острозької Біблії» Іваном Федоровим у 1578 р.

Біблійні книги відкривали оберненому в християнство читачеві цілий світ різноманітних нових настроїв і образів, виховували неофітів у смиренній

покорі новому божеству. Багаторазово теми, мотиви, образи біблійних книг були використані наступною літературою. В історію слов'янської культури увійшло «Остромирове Євангеліє» (1056–1057) як неперевершений зразок давньослов'янського мистецтва рукописної книги та «Пересопницьке Євангеліє» (1556–1561), яке справедливо вважається важливою віхою в історії розвитку української мови. Отже, перші переклади Біблії, які мали практичне, настановче значення, підготували підґрунтя для перекладів літератури світського, художнього спрямування. У Київській Русі протягом XI-першої половини XIII ст. перекладалися наукові збірки («Фізіолог»), історичні та літературні твори («Історія іудейської війни Йосифа Флавія»), «Бджоли», «Ізмарагд» – збірки повчань та сентенцій.

Як засвідчує літопис, Ярослав Мудрий зібрав писців, які перекладали з грецької і написали багато книжок, що зберігалися у соборі Софії Київської – першій бібліотеці на Русі [1, с. 89]. Ярослав Мудрий увійшов в історію як організатор перекладу і переписування книг та як фундатор першої бібліотеки, до чого він доклав багато зусиль. Збереглися в історії Київської Русі імена князя Миколи Святоші, який повелів у 1142 р. перекласти з грецької «риторські книги»; він витрачав на книги свою казну і дарував їх Києво-Печерському монастирю (а це задоволення було досить вартісним), Володимира Васильовича, галицького князя, «філософа на троні», який заохочував до читання книг своє оточення.

Роль давніх бібліотек Київської Русі величезна. Вони зберегли для нащадків найцінніші пам'ятки старовини. На думку багатьох дослідників, у Київській Русі з X ст., включно до 1240 р., було в обігу не менше 90 тисяч одних лише богослужбових книг. Загальна ж кількість книг визначається у 130-140 тисяч томів. Відомий і ще один цікавий факт: «Ізборник» Святослава 1073 р. містить, окрім церковних творів, статті з граматики, поезики, логіки, загадки. До «Ізборника» додано список книг, які церква забороняла читати вірянам. Це був перший приклад цензури. Згаданий додаток цікавий тим, що до нього внесено чимало книг світського змісту, що були в обігу в XI ст., але до нас не дійшли.

Слід зазначити, що Русь почала читати спочатку чуже через переклади, а потім творити своє, високохудожнє і глибоко патріотичне. Про це свідчить багатобарвна давньоруська та давньоукраїнська література. Зважаючи на багатомовність населення Київської Русі, а потім й української держави, орієнтуючись на свого читача, українські письменники писали свої твори латиною, польською та староукраїнською мовами, а зчаста і самі ці твори перекладали для тих, хто володів мовою іншою. Київський митрополит і філософ Климентій Смолятич (XII ст.) писав, що він читав «Гомера, і Аристотеля, і Платона, які серед грецьких стовпів найславетнішими були».

На жаль, ми не маємо достеменних свідчень про влаштування та систему діяльності шкіл періоду Київської Русі та методичне забезпечення навчання читання, але з фольклору, з перших самобутніх творів Київської Русі опосередковано дізнаємося про пріоритети у вихованні та навчанні. Використовувалася народна педагогіка для виховання працьовитості, що

засвідчене у великій кількості приказок та прислів'їв, у казках про працьовитих героїв, у піснях. Важливим засобом виховання давньоруські вчителі вважали «книжне навчання», тому у творах давньої літератури присутні більшою чи меншою мірою питання «шанування книжного».

Педагогічні уявлення епохи Київської Русі тісно перепліталися з релігією, тому всі твори мали християнсько-повчальну форму. Але ми спостерігаємо, як крізь релігійну оболонку просочується ідея виховання молоді засобами природи, засобами історії. І все це стає глибоко патріотичним аспектом у світогляді підростаючого покоління. До послуг наймолодших учнів приходили на допомогу прислів'я і приказки про виховання, про батьків, про любов до Вітчизни, про моральні якості. Використовуються замовляння, колискові пісні, загадки, казки, зразки календарної та обрядової поезії. Для просвітницької діяльності вже у школах дітей ознайолювали з першими письмовими здобутками (азбуками) Діти вивчали азбуку за «Азбуковниками» та за «Псалтирем». Літопис указує, що у 988 році Володимир «послав збирати у кращих людей дітей і віддавати їх до навчання книжного». Літописи свідчать про влаштування шкіл у Києві, Новгороді, Курську, Чернігові, у Полоцьку, в Галичі та Галицькій землі, в інших містах Київської Русі.

Шлях до книжного пізнання починався з азбуки. Важко було тому, що у слов'янській абетці кожна літера позначалася словом. Це додавало дитині додаткової роботи із запам'ятовування усіх словосполучень. Під час заучування літер вчитель спочатку вимовляв їх, а потім діти хором повторювали почуте до того часу, поки не запам'ятовували. Про це збереглася приказка: «Азбуку вчать, на всю хату кричать». Але це був не просто крик, а проспівування з тонічними наголосами всієї абетки. Із задоволенням сприймалося закінчення роботи: «Юс та іжиця – справі кінець ближиться». Виготовлення книг у Київській Русі було високорозвиненим мистецтвом. Для збереження книг виготовлялися спеціальні палітурки з липової дошки, яку обтягували шкірою. Афоризм «Прочитати від дошки до дошки» засвідчив, що книгу слід читати до кінця.

Про важливість виховання молоді на прикладі героїчних осіб рідної землі говориться у одному з перших творів на Русі «Слові про Закон і Благодать» митрополита Іларіона; про необхідність «читання книжного» говориться у писанні Іоанна, маловідомого книжника; про необхідність вивчати рідну історію говориться у «Повісті минулих літ» літописця Нестора. Зі словами «малою справою отримати милість божу» звертається до нащадків Володимир Мономах у своєму «Повчанні». Він давав настанови: «Найбільш за все убогих не забувайте, [...] годуйте і подавайте сироті, і вдовицю виправдовуйте самі, а не давайте сильним губити людину...». Маємо підставу зробити припущення, що серед шкільного читання були присутні й афоризми з перекладного збірника «Бджола», з «Повісті про Акіра Премудрого», з багатьох інших відомих та маловідомих перекладних творів. Та перед вивченням питання про літературу для читання у школах Київської Русі постає багато питань, зокрема, коли саме у шкільне читання прийшла перлина

давньої літератури – «Слово о полку Ігоревім» чи «Слово о погибелі Руської землі»? Отже, якщо досить розлогу інформацію про багату самобутню літературу Київської Русі ми маємо, то про її присутність у київських школах тієї пори досліджень ще обмаль. І вони на часі.

Література

1. Літопис Руський / Пер. з давньорус, Л. Є. Махновця. – К.: Дніпро, 1989. – 591 с.

2. Прислів'я та приказки: Людина. Родинне життя. Риси характеру / Упоряд. М. М. Пазяк. – К.: Наук. Думка, 1990. – 528 с.

3. Шевчук В. О. Муза Роксоланська: Українська література XVI–XVIII ст.: у 2 кн. / В. О. Шевчук. – К.: Либідь, 2004. – Кн. 1: Ренесанс. Ранне бароко. – 400 с.

УДК 002.2(477)"8/13"

Ю. М. Нікольченко

/ м. Маріуполь /

КНИЖНА КУЛЬТУРА КИЇВСЬКОЇ РУСІ (різноманітність жанрів)

У доповіді розглядається проблема розвитку книжної культури Київської Русі у контексті жанрів книги, її читання, перекладу і написанні нових творів.

На думку авторитетних вітчизняних і зарубіжних дослідників (С. Єфремов, М. Грушевський, М. Возняк, В. Адріанова-Перетц, П. Толочко, М. Попович, М. Наєнко, О. Молодован, М. Брайчевський, Д. Ліхачов, О. Творогов, М. Тихомиров та ін.) професійна література Київської Русі була пов'язана з християнським віровченням і культом. Після 998 р. християнство через храм, ікону, слово Боже та книгу активно впроваджувало нову систему духовних цінностей. Академік М. Попович зауважує, що «В цьому немає нічого дивного, якщо ми згадаємо, що і храм, і саме буття з християнського погляду були свого роду книгою» [3, с. 104]. Характерним виявом ставлення до храму як до книги є графіті на його стінах. Цілу книгу написів на стінах Софії Київської, надряпаних у XI–XIII ст. її парафіянами (князями, членами їхніх сімей, близькими до них людьми), відкрив і оприлюднив С. Висоцький [1].

Що ж до глибшого засвоєння християнського віровчення, то ні виточене візантійське богослов'я з його філософським спіритуалізмом, ні абстракції релігійно-філософських доктрин Константинополя не заторкнули Київської Русі. Впродовж XI–XIII ст. її книжність, пов'язана зі сферою церковної компетенції, являла собою класичний зразок «культури цитат» – заготовлених на всі випадки життя уривків чи парафразів Біблії і отців Церкви. У центрі уваги – переважно сюжети прикладного характеру, дотичні не глибшого змісту віри, а поведінки віруючого. Набір християнських чеснот, підсилений цитатами, цілком укладається у рамки помірною аскетизму –

возлюби Господа; часто молись; не возгордись; очисти тіло постом і прикрась смиренням; допоможи убогим, стражденним і сиротам; не осуди ближнього [5, с. 53–54].

Це було природним наслідком сприймання книжності лише як помічниці християнської науки, котру віруючі засвоїли в усталеній формі, а це, в свою чергу, заперечувало можливість долучення самостійної думки. З іншого боку – руські книжники просто ще не могли досягти тієї філігранної освіченості, якою відзначалася Візантія – спадкоємиця античного ерудиторства. Адже там існувала маса приватних і державних шкіл різного рівня – від елементарних провінційних для простолюду до училищ підвищеного рівня (граматиків, риторів і філософів), зосереджених переважно у Константинополі, де функціонували і вищі навчальні заклади під покровительством імператорів, а з XI ст. почала діяти Патріарша академія теології. Цій блискучій освіті, молода, ще вчора язичницька Русь не мала що протиставити, задовольняючись лише відблестками вченості, які потрапляли до неї переважно через болгарське посередництво.

Спроба визначити жанровість книг, які входили до культурного простору Русі, завжди наштовхується на проблеми класифікації. Її книжники, як правило, виносили назву жанру свого твору у заголовок, але це тільки ускладнює процес його ідентифікації у зв'язку з побутуванням численних «алфавітів», «бесід», «житій», «ізборників», «слів», «повчань», «грамот» тощо. Жодна з наведених назв реально не визначає справжнього жанру книги, і виникає питання, чи можна взагалі говорити про жанр книги у нашому розумінні слова стосовно літератури того часу.

Академік Д. Лихачов ствердив, що книжництво Русі лише приблизно допускає класифікацію творів за тематикою чи іншими подібними критеріями. Так, у літописах можна зустріти річні статті, історичні повісті, грамоти, житія, повчання. Аналогічно можна характеризувати всі інші книги та їхні жанри. Єдиний надійний спосіб класифікувати твори літератури Русі – це вказати їхню функцію або контекст, в якому вони найчастіше вживалися [2, с. 57–60]. З огляду на означене є підстави визначити два основні жанри книжної культури Русі, які не змінювалися протягом всього часу її існування. Мова йде про сакральну і світську літературу.

Відверто кажучи, Біблія як літературний твір до сакральної літератури не належить. У богослужінні використовуються лише уривки з Біблії впереміж з іншими ритуальними текстами. Старий Заповіт не набув розповсюдження на Русі, а Новий Заповіт (Євангеліє від Марка, Луки, Матфея та Іоанна) стає відомим лише за Галицьким списком 1144 р. Списки що мали богослужбний характер, нагадували сучасні збірники цитат. Для приватного богослужіння виготовлялися требники; для богослужіння громадського – служебники та часослови. Основою богослужіння були псалтирі. Крім служебних книг писалися книги для читання – четьї і толкові.

Виділення у сакральній літературі різних жанрів має спиратися на певні ознаки літературного характеру. Можна виділити тексти, які вживалися у культових діях як формули, що не допускають відхилень і тексти, які

вимагали імпровізації (проповіді). Тексти проповідей є церковною публіцистикою: маючи повчальний, дидактичний характер, вони виходили за межі суто релігійної тематики і набували морального, політичного і філософського значення.

Саме таким зразком проповіді, тобто дійства сакрального і водночас літературного, богословсько-філософського тексту стали широко відомі «Слово про закон і благодать» митрополита Іларіона та «Притча про душу і тіло», «Повість про білоризця і мнішество», «Сказання про чорноризький чин» єпископа Туровського Кирила (помер близько 1182 р.).

Важко однозначно окреслити і такий напрямок житій – як життеописи святих та мучеників, до яких безпосередньо приєднувалися і життеописи князів, які стали жертвами кривавих усобиць, (починаючи з Бориса і Гліба, канонізованих церквою), і життеописи, що входили до літописів і патериків. Говорячи про життеописи святих і мучеників, слід зазначити, що це не біографії чи оповідання про життєвий шлях у звичному для нас розумінні. Житіє немовби переносило людину з «нашого», земного світу в світ «небесний», «горній», вічний, позачасовий і суто символічний [3, с. 94]. Житійна література змикається з агіографічною літературою – оповіданнями, чи повістями про святих, найчастіше апокрифічного, неканонічного характеру. Але це вже другий основний жанр книжкової культури Київської Русі, який є всі підстави вважати світським.

До світських жанрів, тобто до жанрів книжної культури, які обслуговували несакральну сферу поведінки належать апокрифічні оповідання, патерики (оповідання про отців церкви), літописи, хроніки, великі історичні повісті («Іудейська війна» Йосифа Флавія; «Александрії» – романи про звияги Александра Македонського; «Девгенієве діяння» – переказ візантійського героїчного епосу IX–X ст. «Дігеніс Акритас», у якому йдеться про подвиги богатиря Дігеніса Акрита – легендарного захисника кордонів імперії; «Християнська космографія», створена наприкінці VI ст. александрійським купцем Косьмою Індикоплавом; тощо); шестодневи. Особливо розповсюджений був «Шестиднев» видатного болгарського письменника і церковного діяча другої половини IX—першої третини X ст. Чорноризця Храбра.

Літописи Київської Русі становлять собою унікальне історико-культурне явище Середньовіччя. На відміну від хронік більшості країн Європи, які складені на латині, вони написані книжною слов'янською мовою, якщо й не цілком ідентичною розмовній народній, то дуже близькою до неї. Цим зумовлена надзвичайна популярність літописного жанру на Русі. Літописи читались і переписувалися впродовж кількох століть, завдяки чому збереглися до нашого часу. Традиції літописання склалися в X ст. у Києві, але згодом поширилися практично на всі землі Русі. Їхніми авторами були ченці, священики, ігумени монастирів, представники князівської адміністрації і навіть князі. Практично всі літописи мають спільне коріння – Іпатівський літописний звід («Повість временних літ», Київський літопис і Галицько-Волинський літопис), з його широким загальноруським охопленням історико-

культурних явищ і подій. Близько середини XII ст. спостерігається розгалуження зводу на ряд місцевих хронік [4, с. 3–4]. Чудовою пам'яткою книжного мистецтва є Радзивіллівський літопис, прикрашений 618 кольоровими мініатюрами. Вони виготовлені в XV ст. з давньоруських оригіналів XII–XIII ст.

Проте найбільше розповсюдженими текстами в Київській Русі були апокрифи, що створювалися разом з тими текстами, які були включені в канон Святого письма. Після того, як було відібрано тексти канонічні, апокрифи включалися до списку «отречених» неканонічних книг. Саме в апокрифічній літературі розквітла у своїй красі християнська міфологія з унікальними фантастичними сюжетами, які так приваблювали читача.

Позасакральна книжність Київської Русі також слугувала задоволенню інтересу її людної до історії і географії – краще сказати, прагненню вмістити світ повсякденності у часові та просторові рамки космічного характеру. Цю сферу культури обслуговували всілякі хронографи і ходіння. На Русі починаючи з XI ст. були поширені «Хронографи», перекладені з європейських мов, вони постійно переписувалися та доповнювалися. Хронографи були компіляцією з перекладних грецьких хронік Івана Малали (бл. 491—574/578), візантійського історика, автора «Всесвітньої хроніки» (18 книг), яка починається з легендарної історії єгиптян і доведена до 563 р.; Георгія Амартола, візантійського хроніста IX ст., автора «Хроніки», яка охоплює період від створення світу до 842 р.; Йосифа Флавія; Біблії та літописів Київської Русі. Сліди користування хронографами помітні у «Повісті временних літ» і Галицько-Волинському літописі.

Ходіння (паломницька література) — своєрідні путівники, які містили інформацію про «святі місця», відомості про природні багатства. Їхній зміст формувався під впливом релігійних, апокрифічних легенд, доповнювався розповідями проповідників, ченців. Зразком ходінь є «Житіє і ходіння Даниїла, Руської землі ігумена», що виникло на початку XII ст. Особливий інтерес для читача Київської Русі становили ходіння про Андрія Первозванного, оскільки цей апостол, за легендою, першим хрестив Русь. Не пізніше XIII ст. в одному з перекладів ходінь Андрія з'явилася згадка про подорожі апостола у землі східних слов'ян на Подніпров'ї.

До позасакрального жанру належить також філософсько-публіцистична і художня література. Прикладом філософсько-публіцистичного жанру є «Грамотка» і «Повчання» великого київського князя Володимира Мономаха (1055–1125), головною ідеєю яких є тривога за долю Русі, яку роздирали міжкнязівські чвари і заклик князя до синів-спадкоємців піклуватися про рідну землю і підданих.

Світовою перлиною художньої літератури є «Слово о полку Ігоревим», створене невідомим автором після 1185 р. Заклик автора до єдності Руської землі підкріплюється не тільки прикладом трагічного походу новгород-сіверського князя Ігоря проти половців, а й численними історичними екскурсами і описами Руської землі.

У Київській Русі книжний світ двоїстий: він сакралізований і

впорядкований. У різних жанрах книжної культури володарювала обернена перспектива, яка перевертала звичну ієрархію світу й підпорядковувала життєві ситуації вічному інобуттю, чим і давала можливість читачеві не тільки доторкнутися до чистих висот «горнього світу», а й формувала дух індивідуалізму, підприємливості, практичного глузду, самовпевненості та волі до перемог у житті.

Література

1. Высоцкий С. А. Светские фрески Софийского собора в Киеве / С. А. Высоцкий. – К.: Наукова думка, 1989. – 213 с.
2. Лихачёв Д. С. Исследования по древнерусской литературе / Д. С. Лихачёв. – Л.: Издательство «Наука» Ленинградское отделение, 1986. – 402 с.
3. Попович М. В. Нарис історії культури України / М. В. Попович. – К.: «АртЕк», 1998. – 728 с.: іл.
4. Толочко П. П. Літописи Київської Русі / П. П. Толочко. – К.: Київська Академія Євробізнесу, 1974. – 88 с.
5. Яковенко Н. М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. Навч. посібник для учнів гуманіт. гімназій, ліцеїв, студентів іст. фак. вузів, вчителів / Н. М. Яковенко. – К.: Генеза, 1997. – 312 с.

УДК 025.5

С. Є. Орехова
/ м. Маріуполь /

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ СТВОРЕННЯ БІБЛІОТЕЧНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОДУКТУ

Сфера послуг або третинний сектор економіки держави, включає економічну діяльність, пов'язану з послугами. Структура ринку інформаційних послуг багатоаспектна, представлена вагомими секторами, один з яких, ринок послуг культурно-просвітньої сфери. Звичайно, інформаційний ринок включає в себе такі важливі елементи, як підготовка джерел інформації, послуги обробки даних і провайдинг додатків, послуги з розробки інформаційних систем (послуги системної інтеграції) і ділове консультування в цій області, стратегічне консультування, послуги в області розробки і застосування програмного забезпечення, послуги засобів масової інформації, а також послуги традиційних, але таких «нових»/сучасних установ як архівні установи та бібліотеки.

Інноваційна діяльність бібліотек, зокрема їх інформатизація є актуальною темою сьогодення. У цьому напрямі виділяються дослідження, у яких розкриваються досвід упровадження й використання в бібліотеці новітніх інформаційних технологій, створення електронних каталогів, баз даних, а також умови їх трансформації в гібридну, віртуальну та електронну бібліотеку.

Останні роки в процес бібліотечно-інформаційного обслуговування активно впроваджуються новітні інформаційні технології, тому що цього потребують сучасні реалії та вимоги користувачів. Крім звичайних бібліотек, сьогодні актуальними є проблеми бібліотечно-інформаційного обслуговування у закладах вищої освіти, можна спостерігати зміну самого характеру інформаційних запитів. Користувачі все частіше прагнуть отримати саме інформацію, а не посилання на її джерело. Самостійний пошук втратив свою актуальність, сучасні користувачі звертаються до бібліографа у пошуку професійно обробленої інформації, адаптованої до його конкретних потреб, представлені в зручній для нього формі і на вибраному їм матеріальному носіїві.

Актуальність цієї проблеми полягає в тому, що сьогодні, як зазначає фахівець у галузі інформаційних технологій Т. Павленко: «...роль і значення бібліотеки визначаються не тільки кількістю і різноманітністю її фонду, але й комфортністю послуг, які вона може надати» [1, с. 24]. Саме тому, сучасні бібліотеки ЗВО ведуть активну розробку і впровадження якісно нової системи управління бібліотекою, яка має забезпечити її ефективне функціонування як багатомірної соціально-культурної та інформаційно-комунікативної установи. Це викликано тим, що головною функцією бібліотеки стає задоволення інформаційних потреб суспільства через забезпечення загального доступу до знань. Ось чому, тенденції розвитку бібліотечно-інформаційних технологій та діяльності бібліотеки в цілому вже неможливо представити без електронних інформаційних ресурсів, що, в свою чергу, призводить до формування електронних бібліотек. Адже головною перевагою останніх є доступ до віддалених ресурсів, який став можливий при використанні сучасних інформаційних технологій [2].

Впровадження та використання в діяльності бібліотеки інформаційних технологій, робота по створенню електронних ресурсів, видозміна функцій бібліотеки та перерозподіл функцій структурних підрозділів – все це зумовлює потребу в перегляді управління бібліотекою ЗВО. Саме тому, сучасне бібліотечно-інформаційне обслуговування ЗВО тісно пов'язане з впровадженням та управлінням електронними ресурсами, і його треба розглядати як окремий напрям діяльності в бібліотеці.

Суть управління ресурсами полягає у планомірній, систематичній діяльності щодо узгодження чіткої роботи кожного структурного підрозділу. Головною метою функціонування бібліотеки ЗВО у період освоєння інформаційних технологій – є не тільки забезпечення доступності до документів та інформації, для ефективного забезпечення освітніх та наукових потреб навчального закладу, а й створення інформаційних продуктів, які максимально повно задовольняють інформаційні потреби особистості.

Сьогодні кожна бібліотечна установа під час роботи із програмним продуктом адаптує його до своїх потреб та умов і вважає його найкращим. Тому на це питання не існує єдиної відповіді, кожна установа використовує ті інформаційні технології, які задовольняють її виробничим потребам.

Крім того, сучасна бібліотека має великий досвід у галузі традиційного

пошуку й набуває досвіду одержання необхідних даних із зовнішніх джерел. Під зовнішніми джерелами мається на увазі використання Інтернет-технологій. Ці технології відкрили нові можливості у віртуальному обміні документами, забезпечивши доступ до світових електронних ресурсів. Використання електронних ресурсів поєднує в собі переваги оперативної доставки інформації до споживачів, надає значні обсяги різноманітної інформації, використовується як альтернативний канал отримання інформації, і це лише кілька переваг використання інформаційних технологій в системі бібліотечно-інформаційне обслуговування у ЗВО.

Також активним є впровадження та популяризація бібліотечно-інформаційних ресурсів серед користувачів. Постійно створюються нові інформаційні продукти, використовується широкий спектр лінгвістичних технологій інформаційного пошуку та забезпечення оперативного доступу до інформації. Ведеться активна робота з довідково-бібліографічного обслуговування. Проводяться Дні інформації, Дні спеціаліста, Дні кафедри, які супроводжуються виставками нової літератури, оглядами, бесідами, консультаціями. Бібліотека перетворюється на сучасний освітньо-інформаційний центр, який в комплексі розумно поєднує традиційні та електронні інформаційні ресурси, індивідуальні і корпоративні методи роботи, вирішує проблеми культурно-просвітницької діяльності, впроваджує інноваційні бібліотечні технології [3, с. 234].

Таким чином, сьогодні спостерігається розширення асортиментного ряду бібліотечних інформаційних продуктів за допомогою активного впровадження інформаційних технологій, і причиною цьому є постійне зростання інформаційних потреб користувачів та інформатизація суспільства в цілому. Широкомасштабне застосування електронних ресурсів забезпечило принципово новий рівень одержання й обробки інформації, її розповсюдження і використання. Бібліотека ЗВО перестає бути традиційним сховищем друкованих документів, сьогодні вона виступає у ролі автоматизованого бібліотечно-інформаційний центру, що забезпечує доступ до інформації, надає сучасні інформаційні послуги. Однак цей процес навряд чи буде завершений, тому що еволюція управління інформаційними ресурсами ЗВО є систематичною та постійною, і саме обслуговування буде весь час змінюватись в залежності від майбутніх можливостей інформаційних технологій, що потребує постійного вивчення цього питання.

Література

1. Павленко Т. Сучасні тенденції розвитку бібліотек вищих навчальних закладів / Т. Павленко // Бібліотечний форум України. – 2010. – № 4. С. 24–29.
2. Шпукал Л. І. Управління електронними ресурсами в сучасній бібліотеці ВНЗ [Електрон. ресурс] / Л. І. Шпукал // Сайт «Бібліотека Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова». – Режим доступу: <http://library.vsmu.edu.ua/index.php?> – Назва з екрана.
3. Шлапак Ю. Освітня функція бібліотечних установ [Електронний ресурс] / Ю. Шлапак // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – 2010. – Вип. 27. – С. 231–238. – Режим доступу:

УДК 021

Ю. І. Палеха

/ м. Київ /

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА БІБЛІОТЕКИ

Мета роботи – визначити сутність інформаційної культури бібліотеки, як продукту сукупної діяльності її працівників, розкрити причини її дослідження та розглянути різновиди, виділити основні елементи та проаналізувати складники, намітити напрями подальшого дослідження в аспекті формування інформаційного суспільства в цифрову епоху. **Наукова новизна** роботи полягає в розширенні уявлень про інформаційну культуру бібліотеки як складника її організаційної культури з однієї сторони та інформаційної культури суспільства з іншої. Інформаційна культура бібліотеки, як новий науковий інтегральний напрям й продукт сукупної діяльності її членів, включає комплекс взаємозв'язаних заходів, методів і засобів (науково-методичного, техніко-економічного, соціального та організаційно-правового характеру) стосовно роботи з інформацією

Ключові слова: інформаційна культура, продукт спільної діяльності, інформаційна система, інформаційні технології.

XXI ст. вирізується невпинним упровадженням засобів і методів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), що бурхливо розвиваються, в усі сферах функціонування соціуму. Зазначене вимагає розбудови відповідної інформаційної культури бібліотек, як суб'єктів культури, та їх місця в інформаційній та загальній культурі людства, що сьогодні набуває особливого значення.

На сьогоднішній день очевидним фактом є те, що за умов глобальної інформатизації найважливішим фактором суспільного розвитку і засобом підвищення результативності всіх галузей життєдіяльності людей є сучасні інформаційні та комунікаційні технології, спрямовані на створення, збереження і забезпечення оптимальних способів подання інформації. Проте проблеми інформаційної культури бібліотек як суб'єктів соціального управління, на сьогодні ще недостатньо однозначно і повно вивчені, а отже, потребують комплексного, інтегрованого наукового осмислення.

Нині існують всі підстави говорити про формування інформаційної культури бібліотечної установи, як частки організаційної її культури та інформаційної культури суспільства в аспекті формування загальної культури людства. Нею виступає інформаційний продукт спільної життєдіяльності працівників, система способів їх колективного існування, діяльності та взаємодії, який спрямований на досягнення спільних в інформаційному середовищі цілей, завдяки знанню законів його функціонування, умінь

орієнтуватися в інформаційних потоках, системах та технологіях, що реалізуються у формі досягнення встановлених цілей.

Мета дослідження. Сформулювати поняття «інформаційна культура бібліотеки», з'ясувати необхідність її дослідження, висвітлити різновиди побудови, виділити основні елементи та проаналізувати складники, визначити напрями подальшого дослідження в аспекті формування та розвитку інформаційного суспільства.

Перші роботи, що стосувались поняття «інформаційна культура» були опубліковані в 1974 і 1975 роках. Це були статті працівників бібліотек К.М. Войханської і Б.Я. Смірної «Бібліотекарі і читачі про інформаційну культуру» та Е.Л. Шапіро «Про шляхи зменшення невизначеності інформаційних запитів. З кінця 80-х років минулого століття поняття «інформаційна культура», завдяки роботам А.П. Суханова і Г.Г. Воробйова стало популярним. [4, 57].

Як необхідний механізм формування цифрової цивілізації розглядали інформаційну культуру розробники концепцій інформаційного суспільства [1-3]. З розвитком інформатики з'являються дослідження, в яких інформаційна культура розглядається безпосередньо як сукупність знань та вмінь роботи з інформацією за допомогою обчислювальної техніки [4]. Згодом з'являється цілий ряд педагогічних і психологічних досліджень з питань формування інформаційної культури особистості, наприклад, школяра, студента, вчителя чи педагога [5]. Проблема формування інформаційної культури фахівців, професіоналів своєї справи, визначення її змісту та складових широко розбирається у працях як закордонних так і вітчизняних учених [6-7].

Разом з тим накопичення теоретичного і емпіричного матеріалу та розвиток наук інформаційно-комунікативного циклу, висуває необхідність розроблювання нового наукового напрямку дослідження інформаційної культури суб'єктів соціального управління – бібліотечних установ, як соціальних спільнот, організаційну форму індивідуальної діяльності, які виступають головними об'єктами культурної творчості.

Маючи на увазі культурологічний аспект функціонування бібліотеки, можна розширити це поняття до визначення сучасних надбань колективної роботи з інформацією, а отже, досконалого надання бібліотечно-інформаційних послуг користувачам бібліотеки, тобто здатності її персоналу та керівництва спільно використовувати свої компетентності у розбудові якісних процесів її роботи відповідно до умов розвитку інформаційних систем та впровадження інформаційних технологій, тобто забезпечення найвищого рівня організаційної культури бібліотечної установи та її ефективного функціонування.

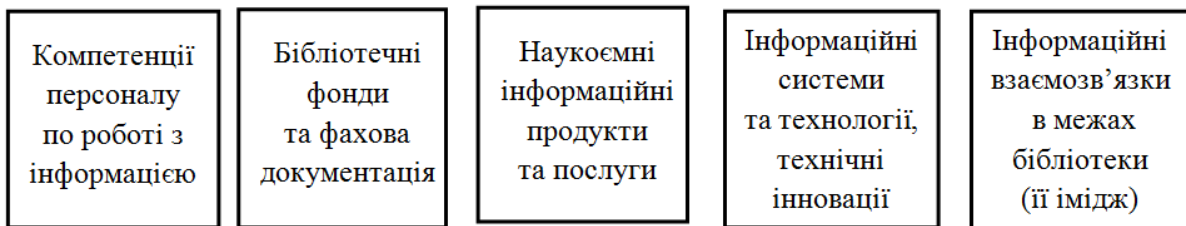
Спробуємо дати визначення поняттю «інформаційна культура бібліотеки»:

— це поєднання наявних компетентностей працівників бібліотечної установи щодо досконалого інформаційного забезпечення її діяльності, застосування специфічних технологій, прийомів і способів моделювання

бібліотечних фондів, їх комплектування та організації, включаючи процеси приймання, обліку, опрацювання, належного розміщення, розстановки, зберігання, захисту та перевірки фонду, а також їх здібностей і навичок щодо ефективного використання набутого досвіду у забезпеченні діяльності конкретного суб'єкту культури з верхньої його ланки до нижньої;

— це сукупність інформаційного світогляду, системи знань та умінь працівників бібліотечної установи, ступінь розвиненості їх інформаційної взаємодії та інформаційних відносин, що забезпечують досконалість в оперуванні будь-якою необхідною інформацією, створенні інформаційних продуктів і надання інформаційних послуг, ціленаправлену й ефективну її діяльність.

Кінцевий результат роботи колективу бібліотечної установи — створення високого рівня культури обслуговування споживачів, завдяки як впровадженню сучасних технічних інновацій, новітніх інформаційних систем й використання новітніх інформаційно-телекомунікаційних технологій, так і підбору кваліфікованих кадрів, їх ефективної взаємодії та культурі управління її керівника. Пропонується виділити такі основні елементи інформаційної культури бібліотечної установи:

Рівень інформаційної культури бібліотеки, вироблення інформаційних продуктів і надання інформаційних послуг, залежить від якості: моделювання та комплектування бібліотечного фонду (БФ); його організування, включаючи надходження до фонду, його облік, бібліотечну обробку, розміщення і розстановку, зберігання та захист; каталогізацію, включаючи процеси аналітико-синтетичного опрацювання документів (складання бібліографічного опису, ситматизацію та прдметизацію), організацію, ведення і редагування каталогів, управління їх системою і технічними процесами каталогізації.

До складників інформаційнох культури бібліотеки можна віднести культуру пошуку та опрацювання інфорсації, техніко- технологічну культуру та культуру управлвння інформаційною установою. Зведена схема складників інформаційної культури бібліотеки подана на рис.1.

Кожен з перелічених складників інформаційної культури бібліотеки є невіддільним від інших, актуальним і потребує окремого розгляду та докладного роз'яснення. Зазначені складники є об'єктами дослідження інформаційної культури бібліотечної установи, але ними вона не обмежується, оскільки досліджує подібні процеси, пов'язані зі створенням та обігом документованої інформації поза її межами (створення сучасних банків даних, програм збереження фондів, МБА, ММБА тощо).

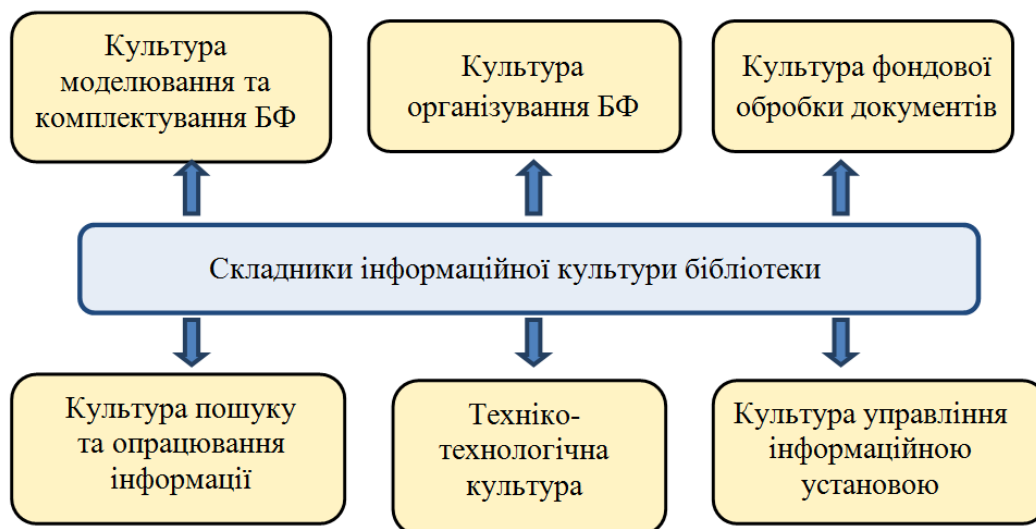

Рис.1. Зведена схема складників інформаційної культури бібліотеки

Дослідження інформаційної культури бібліотечної установи має включати такі напрями:

- визначення ролі і місця інформаційного забезпечення та сучасних інформаційних технологій у системі взаємодії соціально-виробничих відносин, що склалися в системно-діяльністному процесі управління бібліотечною установою;

- аналіз розвитку інформаційного забезпечення діяльності бібліотеки у нерозривному зв'язку з розвитком інформаційного менеджменту, вдосконаленням технологічних засобів реалізації документно-інформаційних процесів, впровадженням найбільш раціональних методів роботи з документованою інформацією;

- вивчення підходів і методів суспільно-економічної оцінки бібліотечних фондів, забезпечення їх збереженості, впливу різного роду чинників на їх зберігання за сучасних умов;

- аналіз мотивації працівників бібліотеки у формування інформаційного ресурсу, здатного задовольняти запити користувачів з максимальною повнотою; її сталого розвитку, здійснення моніторингу і контролю за дотриманням чинних правил та норм. Підводячи підсумки проведеного дослідження, можна зробити висновок:

1. Започаткована спроба аналізу інформаційної культури бібліотечної установи, як суб'єкту соціальної сфери, показала можливість та необхідність визначити сутність зазначеного поняття, розкрити причини її розбудови, розглянути різновиди.

3. Актуальність розгляду інформаційної культури бібліотеки, як продукту сукупної діяльності її працівників й головного об'єкту їх культурної творчості, продиктована необхідністю систематизації накопиченого знання з даного предмету в рамках інформаційного і культурологічного підходу, аналізу її елементів та складників, визначення подальших напрямів дослідження в аспекті формування цифрового суспільства.

4. Вивчення складників інформаційної культури бібліотечної установи, знань та вмінь її персоналу застосовувати в своїй роботі сучасні технології та процедури каталогізування, зберігання та захисту інформації показало, що у науковій літературі ще не розроблені ці питання, що може стати предметом подальшого дослідження.

4. Побудова високого рівня інформаційної культури бібліотечної установи важливе як для її працівників, так і для вироблення керівником бібліотеки єдиної стратегії управління нею; вона мусить стати запорукою ефективною діяльністю бібліотеки, як частки її корпоративної культури та культури інформаційного суспільства у цілому. Чим вище рівень інформаційної культури бібліотеки, як соціальної спільноти тим вище її імідж та рівень інформаційної культури її споживачів.

Література

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл / Пер. с англ. 2-е изд., испр. и доп. М.: Academia, 2004. –788 с.

2. Воробьев Г.Г. Твоя информационная культура / Г.Г. Воробьев. М.: Мол. гвардия, – 1988.– 303 с.

3. Иноземцев В.Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы / В.Л. Иноземцев. М.: Логос, 2000. – 330 с.

4. Маклюэн М. Война и мир в глобальной деревне / М. Маклюэн, К. Фиоре / Пер. с англ. М.: АСТ; Астрель, 2012. – 219 с.

5. Суханов А. П. Информация и прогресс / А. П. Суханов; отв. ред. А. Л. Симанов; АН СССР, Сиб. отделение Новосибирск: Наука: Сиб. отделение, 1988. – 190 с.

6. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. М.: Изд-во АСТ, –1999. – 776 с.

7. Трач Ю.В. Нові інформаційні технології та інформаційна культура у глобалізованому світі. – Культура України. – 2016 – Вип.52 .– С.112-117.

УДК 023.4

Ю. А. Переверзева

/ г. Минск, Республика Беларусь /

И. Б. Стрелкова

/ г. Минск, Республика Беларусь /

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ БИБЛИОТЕЧНОГО ПЕРСОНАЛА В ЭКОСИСТЕМЕ БИБЛИОТЕКИ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМЫ ТЕОРЕТИЧЕСКОЙ И ПРАКТИЧЕСКОЙ РЕАЛИЗАЦИИ

В том, что современные библиотечные специалисты должны владеть инновационными компетенциями, единоклассники представители высшей библиотечной школы и практики. Сегодняшняя технологичная,

содержательно наполненная, структурно многовариантная организация труда библиотекарей-библиографов наряду с умением работать в команде, проявлять гибкость и мобильность, не может быть не ориентирована на развитие индивидуального профессионализма. Достижение последнего – актуальная комплексная задача, связанная с непрерывным профессиональным и личностным саморазвитием, решение которой позволит обеспечить устойчивость кадрового потенциала библиотек, в том числе преемственность поколений специалистов, своевременную передачу знаний и опыта. Мотивированность работника на собственный рост и успешность, осознание им своей роли в реализации эффективной деятельности библиотеки как важнейшего социального института также является весомым фактором, влияющим на выстраивание целенаправленных маршрутов по постоянному обновлению практикоориентированного, научно-образовательного, социокультурного векторов профессиональных отношений.

В профессиональном библиотечном пространстве наличие профессиональных компетенций в совокупности с активностью, быстротой, приверженностью, целеустремлённостью рассматривается в качестве составляющих успеха работника. Отметим, что изначально их формирование начинается в процессе овладения библиотечной специальностью в учреждении среднего специального или высшего образования, а дальнейшее развитие происходит уже в библиотеке. Следовательно, подготовка и переподготовка библиотекарей, повышение их квалификации теснейшим образом взаимосвязаны с развитием библиотечной отрасли и требованиями к квалификации специалистов с учётом состояния информационно-образовательной среды учреждений образования и библиотек как работодателей.

Изучение профессии и профессиональной деятельности библиотечных специалистов в настоящий момент ведётся довольно интенсивно. Учёным и практикам, заинтересованным в анализе достаточно большого диапазона вопросов профессионализации и формирования кадровых ресурсов библиотек, управления развитием сотрудников, известны работы И.В. Борис, А.И. Каптерева, И.Б. Стрелковой, Ю.Н. Столярова, Э.Р. Сукиасяна, Т.А. Шиколенко и др. Полагаем, перспективными для разработки являются теоретико-методические аспекты профессионального развития библиотекарей-библиографов в рамках библиотечной экосистемы.

Экосистемы, экологизация, экологическое образование разнопланово рассматриваются в естественных, точных и социогуманитарных науках. В педагогике, например, основными значениями, их характеризующими, являются: экологически безопасное развитие человека, учёт человеком в процессе своей деятельности природных закономерностей, формирование активного человека как субъекта отношений, наделённого способностью принимать экологически целесообразные решения, и т.д. [1].

В библиотековедении экосистемные исследования пока не получили широкого распространения. Это касается и изучения библиотечных специалистов как субъектов экосистемы библиотеки в целом, так и в аспекте

их профессионального развития, в частности. Методологическая база также находится на этапе формирования. При этом правомерным будет отметить, что её составят: концепция четырёхэлементной модели библиотеки Ю.Н. Стоярова [2]; научные труды, посвящённые библиотечной и информационно-образовательной среде; исследования сущности профессионализма; деятельностно-компетентностный подход в образовании; основы эргономики.

Вместе с тем, следует отметить, что экспертами IFLA ещё в 2014 г. были выявлены пять основных тенденций, определяющих формирование информационной экосистемы (Information Ecosystem): 1) новые технологии как расширяют, так и ограничивают круг тех, кто имеет доступ к информации; 2) онлайн-образование способствует демократизации и одновременно деформирует сложившуюся глобальную систему обучения; 3) границы конфиденциальности и защиты персональных данных требуют пересмотра; 4) в современном обществе будут услышаны и будут иметь значение новые голоса и новые сообщества; 5) глобальная информационная экономика будет трансформироваться под воздействием новых технологий [3]. Экспертами было отмечено, что в результате столкновения указанных тенденций возникают новые проблемы, непосредственно затрагивающие деятельность библиотек [3].

В 2019 г. итоги девяти выступлений, сделанных на Всемирном Библиотечно-информационном Конгрессе, позволили экспертам дополнить перечень тенденций, определяющих формирование информационной экосистемы, и обозначить три «проблемных» направления совместной деятельности профессионалов всего мира: 1) растущая в мире неопределенность, с которой мы сталкиваемся, не только требует новых способов работы в информационно-библиотечной сфере, но и выявляет постоянно растущий спрос на информацию в целом; 2) существует необходимость применения целостных подходов для решения проблем растущей сложности или – как минимум – осознания сложности в решениях, принимаемых как правительствами, так и отдельными лицами; 3) необходимость решения сложных проблем открывает новые возможности для масштабной работы, прежде всего, для библиотечной сферы [4].

Нам представляется, что знание данных «проблемных» тенденций обеспечит профессионалов в области библиотечного дела и информационных систем возможностью и стимулом для действий, необходимых не только для того, чтобы идти в ногу с изменениями, но и для того, чтобы возглавить эти изменения, выстраивая современную библиотечную экосистему, под которой, на наш взгляд, можно понимать профессиональную самоорганизующуюся самодостаточную систему, которая функционирует и поступательно развивается путём согласованного взаимодействия ресурсных, инфраструктурных, организационных составляющих, приводящих к эмергентности; она должна обладать человеческим потенциалом и мощностями, обеспечивающими качество работы; фокусироваться на взаимоотношениях с иными внешними к библиотеке системами и обоюдно

обогащать друг друга; содействовать осуществлению здоровой жизнедеятельности библиотекарями-профессионалами.

Литература

1. Дёрина, Н. В. Университетская экосистема как экологический вектор высшего образования [Электронный ресурс] / Н. В. Дёрина, Л. И. Савва, Е. И. Рабина // Мир науки. Педагогика и психология. – 2020. – № 3, Т.8. – Режим доступа: <http://mir-nauki.com/PDF/10PDMN320.pdf>. – Дата доступа: 07.08.2020.

2. Столяров, Ю. Н. Библиотека – двухконтурная система [Электронный ресурс] / Ю. Н. Столяров // Научные и технические библиотеки. – 2002. – № 11. – Режим доступа: http://www.gpntb.ru/win/ntb/ntb2002/11/f11_01.htm. – Дата доступа: 14.09.2020.

3. IFLA Trend Report Examines the Future of the Information Ecosystem [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://trends.ifla.org>. – Дата доступа: 14.09.2020.

4. IFLA Trend Report 2019 Update [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://trends.ifla.org/update-2019>. – Дата доступа: 14.09.2020.

УДК 005.912.2:004.63

М. Г. Плешакова-Боровинська
/ м. Харків /

ЕЛЕКТРОННИЙ СЕРВІС В ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ (НА ПРИКЛАДІ ПРАТ «АКХЗ»)

Світовий розвиток інформаційних технологій сприяє використанню та впровадженню новітніх розробок в усіх галузях життєдіяльності людини. Завдяки Інтернет-технологіям та інформаційним технологіям в цілому, створений додатковий комунікаційний канал, за допомогою якого органи державної влади, місцевого самоврядування, об'єднання громадян, підприємства, організації, установи незалежно від форм власності мають змогу налагодити ефективну взаємодію з суспільством. Соціальне партнерство між державою та людьми є запорукою благополуччя країни. Оскільки право на звернення громадян є конституційно гарантованим, то питання вдосконалення ефективності роботи зі зверненнями громадян є актуальним та вимагає розробки нових інтерактивних форм взаємодії. Тому важливим перспективним напрямком інформаційного розвитку на ПрАТ «АКХЗ» є автоматизація процесу щодо роботи зі зверненнями громадян.

Автоматизована реєстрація пропозицій, заяв і скарг, а також облік особистого прийому громадян здійснюється з реєстраційно-контрольних форм шляхом введення в персональний комп'ютер обов'язкових елементів. Автоматизована реєстрація обліку особистого прийому громадян може здійснюватися шляхом прямого введення елементів в облікову систему. Проте відсутні законодавча та нормативно-методична бази щодо здійснення

електронного прийому звернень громадян.

Проблеми ведення електронної приймальні, тобто електронного прийому звернення громадян, мають вагоме підґрунтя. Згідно ст. 8 Закону України «Про звернення громадян» [1] письмове звернення без зазначення місця проживання, не підписане автором (авторами), а також таке, з якого не можливо встановити авторство, визначається анонімним і розгляду не підлягає. Підпис (службового документа) – реквізит службового документа, який свідчить про відповідальність особи за його зміст та є єдиний чи один з реквізитів, що надають документу юридичної сили. [2] Відповідно до ДСТУ 4163-2003 [3] реквізит «підпис» складається з назви посадової особи, яка підписує документ (повної, якщо документ надруковано не на бланку, скороченої - на документі, надрукованому на бланку), особистого підпису, ініціалу(-ів) і прізвища. Отже, на зверненні громадянина (заяві, пропозиції чи скарзі) обов'язково повинен бути власноручний підпис автора (або авторів). Тому звернення та відповіді на них, надані за допомогою електронної приймальні не мають юридичної сили та не можуть бути використані як офіційний документ.

Незважаючи, на відсутність достатнього юридичного підґрунтя для ведення електронних приймалень, органи державної влади активно використовують в своїй діяльності Інтернет-технології для оперативної взаємодії з громадянами. На Інтернет-сторінках переважної більшості державних структур розміщена вкладка «Електронна приймальня», у якій заявник заповнює обов'язкові графи (прізвище, ім'я, по-батькові, домашню адресу, електронну адресу, тему повідомлення та безпосередньо текст звернення). Також існує можливість відкритого розміщення звернення на сайті та надання відкритої відповіді на звернення (лише за згодою заявника, яка відзначається під час оформлення звернення). Для захисту від навмисних механічних атак використовуються паролі різної складності, які заявник вводить при оформленні звернення. За допомогою електронної приймальні громадяни можуть ознайомитися з графіками ведення особистого прийому посадовими особами, здійснити запис на прийом та відстежувати просування черги. Можливість відкритої публікації звернень громадян та відповідей на них дозволяє уникнути низки аналогічних звернень громадян, задовольнити їх інформаційні потреби та ефективно використовувати робочий час посадовців.

Одним з інноваційних підходів у інтерактивній роботі зі зверненнями громадян є використання інфоматів. Інфомат (або сервісний інформаційний кіоск) - своєрідний вандалозахисений інформаційний кіоск (комп'ютер у захищеному корпусі) з установленим спеціальним програмним забезпеченням та сенсорним екраном для спрощеного користування.

Першими принцип інтерактивної роботи з громадянами почали використовувати банківські установи. За допомогою цілодобових електронних терміналів користувачі можуть поповнювати депозити, сплачувати кредити, переказувати кошти, оплачувати комунальні послуги, поповнювати рахунок на мобільному телефоні та виконувати низку

додаткових операцій незалежно від графіку роботи установи.

На такому ж принципі побудована робота інфоматів, які створюються з використанням методу експертних оцінок, математико-статистичних методів аналізу і прогнозування, нейромереж, сенсорних та географічних інформаційних систем (ГІС), Інтернет-технологій та комплексно інтегруються у діяльність центральних та місцевих органів влади.

Отже, інтерактивна робота зі зверненнями громадян – є важливим напрямком розвитку методів взаємодії. Використання інфоматів та функції он-лайн звернень громадян в комунікаційних процесах ПрАТ «АКХЗ» та інших виробничих підприємствах дозволило б забезпечити концентрацію інформації для громадян з різних питань у єдиній системі, тобто створити єдину довідково-інформаційну базу за допомогою якої користувач зміг би самостійно знайти відповідь на необхідне запитання. Однією з вагомих переваг є простота доступу і зручність у роботі з терміналом, а також можливість дистанційного колективного доступу. В свою чергу, інтерактивні засоби роботи зі зверненнями громадян, забезпечують конституційне право на звернення, підвищують ефективність взаємодії з заявниками та контролюють раціональне розподілення та використання власного робочого часу.

Література

1. Про звернення громадян: Закон України від 02 жовтня 1996 р. №393/96-ВР // *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47 Ст. 256.
2. Діловодство та архівна справа. Терміни та визначення понять: ДСТУ 2732:2004 / Державний комітет архівів України ; Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства ; керівник розробки: С. Г. Кулешов ; співрозробники: О. Загорецька, Л. Драгомірова, Л. Кузнецова та ін. Київ, 2005. 32 с.
3. Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів: ДСТУ 4163–2003 / розробники: С. Кулешов (кер. розробки), Л. Кузнецова, Н. Гончарова та ін. Київ, 2003. III, 22

УДК 021.1(477)

Ю. С. Сабадаш
/ м. Маріуполь /

БІБЛІОТЕКИ У КОМУНІКАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У доповіді аналізується проблеми, що постають перед бібліотечною галуззю України у контексті стрімкого розвитку електронних інформаційних ресурсів та необхідністю впровадження інноваційних систем управління ними в бібліотечних установах.

Протягом останнього десятиріччя вітчизняні дослідники зробили

істотний крок в осмисленні інформаційних процесів постіндустріального суспільства та ролі бібліотечних установ у задоволенні актуальних інформаційних запитів. Флагманами у цьому питанні є Національна бібліотека України імені В. Вернадського (О. Онищенко, В. Горовий, Ю. Половинчак, О. Воскобойнікова-Гузєва, Н. Захарова, К. Лобузїна, В. Попик, Т. Добко, Т. Гранчак, І. Давидова та ін.), Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого (А. Микитенко, Р. Миколенко, М. Шалівський, А. Шеляг та ін.), Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. Сухомлинського (Ю. Артемов, П. Рогова, Н. Мацибора та ін.), Харківська державна академія культури (І. Давидова, В. Ільганаєва, Н. Ніколаєнко та ін.), Національний університет «Львівська політехніка» (Н. Веретеннікова, Н. Кунанець, В. Пасічник), Харківська обласна універсальна наукова бібліотека (С. Найдовський, М. Григор'єва), Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека (В. Ярощук, О. Промська) та інші.

Кафедрою культурології та інформаційної діяльності історичного факультету Маріупольського державного університету (МДУ) здійснюється підготовка бакалаврів і магістрів спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», у процесі якої майбутні фахівці отримують фундаментальні знання щодо визначення шляхів задоволення суспільної затребуваності бібліотек як центрів сучасного інформаційно-аналітичного забезпечення користувачів в умовах розвитку інформаційного суспільства, утвердження електронних інформаційних технологій. З метою якісного практичного розв'язання означених проблем кафедра активно співпрацює з науковою бібліотекою МДУ, Комунальною установою «Міська централізована бібліотечна установа» м. Маріуполя (МЦБС), науково-технічною бібліотекою ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет».

Проблемі використання електронних ресурсів в інформаційній діяльності в МЦБС була присвячена магістерська робота Н. Марченко, завідувачки відділом формування фондів та організації каталогів МЦБС, виконана у 2019 р. на кафедрі культурології та інформаційної діяльності під нашим керівництвом.

У сьогоденні неможливо уявити суспільство, зокрема українське, без інформаційних технологій, що зумовило інтенсивний розвиток нової культурної реальності. Інформатизація, яка привела до нового стану соціуму, викликана першочерговим розвитком сфери виробництва інформації і знань; створенням технологічних умов переробки, перетворення, генерації нової інформації; умов доступності інформації на будь-якому носії, в будь-який час, у будь-якому місці, стимулюванням упровадження інформаційної техніки і технологій у соціокультурну сферу.

У цьому контексті бібліотека залишається однією з комунікативних структур суспільства. Достатнього рівня сталості інформаційне середовище сучасного суспільства набуло лише при формуванні системно-мережевої інформаційної технології. До цього окремо існуючі локальні об'єднання машин знаменували собою окремі точки її розвитку. Розкриваються її комунікаційні властивості, пов'язані з накопиченням цивілізаційної

інформації та знань, відображенням їх у документальній пам'яті людства; актуалізацією в системах поточного і ретроспективного відображення пошуку та використання, синтезом нового знання; медіатизацією ресурсів і форм подання та споживання.

На всіх етапах розвитку суспільства бібліотеки та інші центри акумуляції й організації використання інформації своїм змістовим наповненням і функціональними особливостями використання співвідносилися із суспільними потребами еволюції. Рівень їхнього розвитку за обсягами збереження інформаційного ресурсу, його якістю та ефективністю задоволення суспільних проблем стає, по суті, одним з основних показників цивілізації. Остання в кінцевому підсумку завжди залежала від якості використання тієї частини суспільно значущого ресурсу, що була перевірена практикою і становила акумульований досвід, – знання. Знання, що перебували в розпорядженні людства, завжди були фундаментом, на якому базувалася вся пізнавальна діяльність.

Вони завжди є орієнтиром оцінювання нової інформації з точки зору її практичного використання й поповнення бібліотечних ресурсів. При цьому зростаючі масиви електронної інформації, дедалі ефективніше використання її в практиці суспільних перетворень, урізноманітнення і вдосконалення технологій її використання потребували істотних змін у бібліотечній сфері [1].

Відповідно до Концепції якісних змін бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України (до 2025 року), бібліотеки покликані:

- забезпечувати вільний доступ до інформації, знань і культурного надбання у громадянському інформаційному мережевому суспільстві, де розвивається ринкова економіка;
- допомагати людям у реалізації громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав;
- сприяти навчанню протягом життя, отриманню знань і навичок, важливих для суспільства знань [5, с. 7].

Професійно-орієнтовані заходи фільтрації і аналізу потоків інформації, знань та їх використання українською людністю є основним чинником загальнокультурної місії бібліотек як комунікаційної структури, результатом діяльності якої є стан і рівень:

- гуманізації систем наукової, політичної, виробничої діяльності, систем виховання та освіти; – гармонійних відносин у суспільстві та з природою, внутрішньої та зовнішньої гармонізації особистості;
- розкриття творчого потенціалу особистості через практичне оновлення її свідомості.

Розуміння «Бібліотеки як пункту доступу до ресурсів інформації і культури» фактично визначило основну спільну мету діяльності бібліотек на найближчу перспективу. Подолати цифровий розрив у комунікаційному просторі означає створити таке середовище всередині бібліотек та інформаційних центрів, яке б надавало можливість представникові будь-якої соціальної групи отримати всі блага від вільного і рівного доступу до інформації та свободи самовираження, а також його повноцінної участі в

інформаційному суспільстві, суспільстві знань. Це картина бажаного майбутнього України, де бібліотека, як ніяка інша соціально-комунікаційна установа, розкриває свої можливості в інтеграції технологій інформаційного суспільства і розкріпачення духовного потенціалу Людини.

При цих структурних змінах соціального призначення бібліотек відбуваються зміни в складі і значимості їхніх соціальних ролей. Роль бібліотек у підтримці безперервного виховання й освіти визнається в урядових документах багатьох країн і програмах міжнародних організацій. Сучасні бібліотеки України поступово перетворюються в комунікаційні центри, які повинні спільно діяти з органами управління культурою, освітніми структурами, інформаційними центрами.

У якісному вимірі орієнтирами для участі бібліотек у процесах безперервного виховання й освіти є якості особистої свідомості: позитивне мислення, креативність, відсутність «фобій» перед змінами і непередбаченими ситуаціями, готовність до змін, а також бути посередниками і провідниками в інформаційно насиченому середовищі. Якість їхньої роботи щодо задоволення запитів і потреб залежить не просто від кількості інформації, її релевантності, а й від вибору зразків поведінки і розширення свідомості особистості до рівня «безмежності» просторово-часового континууму; вони є соціально-культурними організаціями, де виховання й освіта людини здійснюються незалежно від рівня вже наявної освіти, спеціалізації, віку, статі, сімейного стану тощо.

На сучасному етапі масової інтеграції інформаційних ресурсів у цифровий простір особливе місце займають електронні бібліотеки. Електронні бібліотеки здійснюють свою діяльність на підставі закріпленого у статті 34 Конституції України права «... вільно збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір» [4, с. 12]. Хоча закріпленого на законодавчому рівні визначення поняття «електронна бібліотека» досі не існує, її функціонування цілком підпадає під дію Закону України «Про бібліотеки та бібліотечну справу». Разом з тим, колекції документів у електронній формі сьогодні створюються, як правило, за ініціативи бібліотечної установи.

Парадокс у тому, що будь-яка бібліотека як інформаційний, культурний, освітній заклад (установа, організація) або структурний підрозділ, що має упорядкований фонд документів, надає доступ до своїх інформаційних ресурсів на підставі статті 1 Закону України «Про бібліотеки та бібліотечну справу» [2]. Але для електронної бібліотеки, що не має офіційного статусу, надання доступу до своїх фондів третім особам буде порушенням вітчизняного законодавства. У ДСТУ 7448:2013 «електронна бібліотека» розглядається крізь призму її завдання, а не структури. Це «інформаційна система», призначена для накопичення, упорядкування, обліку, оброблення, зберігання, керування та використання електронних документів [3].

Диверсифікація бібліотечно-інформаційної діяльності у комунікаційному розширила склад професійно-спеціальних завдань

бібліотекаря і підняла його на рівень фахівця з різних галузей знань. Повного усвідомлення цього у суспільстві, на жаль, ще не відбулося, але для цього створюються всі соціокультурні передумови, зокрема новітніми навчальними програмами на спеціальностях бібліотечного спрямування у вишах України, зокрема у Маріупольському державному університеті.

Учений Бібліотекар, бібліотечний фахівець покликаний навчати своїх читачів і відвідувачів, допомагати їм опанувати бібліотечно-бібліографічну, комп'ютерну грамотність, комунікативні й інформаційно-технологічні, етичні основи інформаційної культури.

Отже, сучасна бібліотека в умовах розвитку інформаційного суспільства має всі шанси на існування та зайняття ключових місць серед джерел інформації лише за умови переосмислення місії бібліотек та її трансформації у центр надання сучасних інформаційних послуг, що задовольнятимуть потреби українського суспільства.

Література

1. Електронні бібліотеки: інформаційні ресурси та сервіси [Електронний ресурс] / В. А. Резніченко, О. В. Захарова, Е. Г. Захарова // Проблеми програмування. – 2005. – № 4. – С. 60–72. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/1374>. – Загол. з екрана.

2. Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» [Електронний ресурс] / Стаття 1 у редакції Закону України від 21.05.2009 р. № 1388-VI. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/32/95-вр>. – Загол. з екрана.

3. Інформація та документація. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять. ДСТУ 7448:2013. – К. : Мінекономрозвитку України, 2014. – 42 с.

4. Конституція України. – К. : Українська правнича фундація, 1996. – 64 с.

5. Концепції якісних змін бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України (до 2025 року) // Матеріали до стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України» / Укр. бібл. асоц.; автори-упорядники: О. М. Бруй, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, В. С. Пашкова, Я. Є. Сошинська, І. О. Шевченко. – К.: УБА, 2015. – с. 58.

УДК 025.2:004

О. А. Сивак
/ м. Маріуполь /

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ БІБЛІОТЕКИ ЗВО

Невід'ємною частиною навчально-виховного процесу є бібліотека. Вона бере активну участь у професійному становленні здобувачів, майбутніх висококваліфікованих робітників і спеціалістів, виступає важливим засобом і формою втілення в життя культурно-просвітницької роботи у закладах освіти.

В умовах інформатизації інформаційна культура набуває актуальності для кожного студента, саме бібліотека університету відіграє важливу роль у вихованні майбутніх освічених членів інформаційного суспільства, а саме забезпечує користувачів безкоштовним та оперативним доступом, як до власних інформаційних ресурсів, так і до сторонніх. Інформаційне забезпечення є ланкою навчально-виховного процесу, від структури якого залежить створення необхідних інструментів інформаційного простору бібліотек.

У формуванні електронних ресурсів кожна бібліотека має свій досвід, використовує при цьому різні методи придбання, надання користувачам і зберігання електронних ресурсів.

Електронні ресурси бібліотеки в даний час є областю наукових досліджень і практичних розробок. У працях зарубіжних авторів, а саме Д. Ковач, Д. Конгер, Е. Мітчелл, К. Робінсон, Б. Сарретт розглянута саме дана тематика. Питань формування і зберігання електронних ресурсів представлені у працях вітчизняні наковців О. Баркової, С. Гарагулі, О. Лопати, М. Петрової, Н. Стрільця та ін.

Проблема вибору автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи виникає практично з початку автоматизації бібліотечних процесів. Для бібліотек ЗВО при виборі АБІС рекомендується враховувати наступні моменти: доступ до електронного каталогу (локальний і віддалений); доступ через Інтернет до розподілених джерел інформації на Web-серверах навчальних закладів та організацій; доступ до розподіленої системи електронних навчальних і методичних посібників, навчальних баз даних через мережу ЗВО; доступ до електронних каталогів інших бібліотек; перегляд спеціалізованих електронних журналів; роботу з мультимедійними навчальними ресурсами, створеними для дистанційного навчання тощо.

Вимоги до апаратної платформи безпосередньо залежать від кількості об'єктів і користувачів, а також завдань, на неї покладених. Вкрай важливим компонентом в апаратному забезпеченні електронних ресурсів є сервер. Саме від якості сервера залежить надійність ресурсу, його доступність для користувачів, стабільність. Вимоги до комп'ютерів, що використовуються в якості робочих станцій, визначаються, перш за все, виходячи з тих завдань, які будуть вирішуватися на цих робочих станціях.

Наявність підключення до мережі Інтернет – обов'язкова умова при створенні електронних ресурсів бібліотеки. Існують два основних і принципово відмінних підходу до створення сучасних комунікаційних засобів, один з них заснований на створенні структурованих кабельних систем, другий – на бездротових засобах зв'язку. Всі сучасні АБІС дозволяють виконувати бібліотечні функції і завдання в рамках локальних мереж.

Комплектування електронних ресурсів можна розділити на два процеси: створення власних електронних ресурсів і пошук та організація запозичених. Створення власних ЕР включає оцифрування друкованих документів (з урахуванням авторського права) і формування таких ресурсів, як сайт

бібліотеки, електронний каталог і картотеки, бази даних, мережеві електронні ресурси. Формування баз даних відбувається в результаті аналізу забезпеченості інформацією навчальної та науково-дослідницької діяльності. Виходячи з цих вимог, формується контент баз даних, наприклад, база даних електронних підручників, база даних навчально-методичних матеріалів, база даних праць вчених університету, база даних професійних періодичних видань. Кажучи про запозичені електронні ресурси з точки зору комплектування, слід виділити їх наступні категорії: платні і такі, що знаходяться у відкритому доступі.

Відповідно до рекомендацій IFLA критеріями оцінки та відбору електронних ресурсів є: контент, технічні вимоги, функціональність і надійність, підтримка постачальника ресурсу. На етапі відбору електронні ресурси розглядаються і оцінюються з точки зору їх контенту, який повинен відповідати цілям і завданням навчального і наукового процесів; доповнювати наявні колекції; володіти високою якістю. При відборі електронних ресурсів розглядається ряд технічних аспектів, щоб гарантувати сумісність ресурсу з апаратним і програмним забезпеченням бібліотеки. До таких аспектів відносяться: метод доступу, авторизація, сумісність. Враховується, наскільки стабільний і надійний постачальник електронного ресурсу, і який набір сервісів технічної підтримки та підтримки користувачів він може забезпечити.

У придбанні електронних ресурсів на особливу увагу заслуговують дві особливості – самостійна купівля і колективна купівля в рамках консорціумів. Невелика кількість бібліотек здатна своїми силами задовольняти зростаючі потреби користувачів, самостійно купуючи електронні ресурси, що ростуть в ціні й обсязі. В цьому випадку консорціум є вирішенням багатьох проблем.

Збереження електронних документів в бібліотеках – особлива проблема. Весь світ сьогодні зайнятий пошуком методів збереження цифрової спадщини. Тому краще використовувати гібридні технології збереження електронної інформації, тобто такі, що об'єднують переваги різних її носіїв. З метою надійності збереження електронної інформації створюються архівні копії на оптичних компакт-дисках, на вінчестері тощо. Фонд підлягає постійній програмно-технічній актуалізації.

Електронні послуги розглядаються як система доступу до документних ресурсів різного виду і призначення, що реалізуються в електронному середовищі за допомогою різних методів і засобів. Доступ до електронних ресурсів можливий, як з комп'ютерів, розміщених в читальних залах бібліотек, так і віддалено. Більшість послуг віддаленим користувачам надається через веб-сайт бібліотеки, який зазвичай є частиною єдиного автоматизованого комплексу бібліотеки. В результаті надання доступу до електронного каталогу (ЕК) користувач отримує можливість проведення багатоаспектного пошуку в масиві даних і вторинний документ, як результат такого пошуку.

Такі показники утворюють основу для веб-аналітики. З найбільш відомих інструментів веб-аналітики можна відзначити LiveInternet,

GoogleAnalytics, Яндекс Метрика, Openstat, HotLog.

Враховуючи те, що електронні ресурси є динамічними і постійно розвиваються, необхідно вивченням процесу трансформації електронних ресурсів і внесенням відповідних змін у їх формування.

Література

1. Баркова О. В. Технологічні засади формування інформаційних ресурсів універсальної електронної бібліотеки : автореф. дис. ... канд. техн. наук : 05.13.06 / Баркова О. В. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2013. – 24 с.

2. Гарагуля С. Проблематика каталогізації електронних ресурсів у НБУВ / С. Гарагуля // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2013. – Вип. 35. – С. 433–444.

3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : ЮрінкомІнтер, 2008. – 1040 с.

4. Соціологія : короткий енциклопедичний словник / уклад.: В. І. Волович, В. І. Тарасенко, М. В. Захарченко [та ін.] ; за заг. ред. В. І. Воловича. – К. : Укр. центр духовної культури, 1998. – 736 с.

УДК 021.1:001.31

С. В. Янковський
/ м. Маріуполь /

СОЦІОКУЛЬТУРНІ СВІТИ БІБЛІОТЕК-ЛАБИРИНТІВ ГУТЕНБЕРГОВОЇ ГАЛАКТИКИ І МЕРЕЖА

Впродовж століть бібліотека втілює одне з найбільших інтелектуальних досягнень людства. Академічні дослідження в Україні засновуються на ідеї, що книжкова культура є однією із форм вираження культурних потреб людини. І метафора лабіринту відображає саму сутність цієї ідеї. Нею є спрямовується інституційна стратегія розвитку, надихаючи своїх творців ілюзією ресурсного бачення. Згідно із нею кількісні показники відображають якість бібліотечного обслуговування і є основою для динамічних перетворень бібліотек. Ідея соціокультурних світів бібліотек «Гутенбергової галактики» походить із ідеї множинності світу бібліотек, який попри конкретно-історичні особливості мав спільне ядро – книжну культуру. Розуміння тягlosti книжної культури у часі є окремою справою. Основні тези даного викладу такі, що тривалість книжної культури в сучасних суспільствах підтримувалась інституційно. І в цьому сенсі варто зазначити, що в модерних суспільствах соціокультурні світи бібліотек існують у вигляді інституалізованих форм бібліотечної справи, а формами їхньої організації є національні, муніципальні (в Україні комунальні заклади), університетські, наукові бібліотеки. Зазвичай їхнє функціонування засновується на принципах формування фондів, систематизації і каталогізації фондів, обслуговуванні «користувачів». Універсальні принципи інституційного розвитку бібліотек

(не декларативні) є сегрегація, цензурування, орієнтація. Структуру інституалізованих бібліотек становлять відношення читача-бібліотекара. В інституційному розвитку сучасних бібліотек в Україні на перший план виходять проблеми інформатизації бібліотечної справи. Із певними застереженнями, на наш погляд, можна говорити про динаміку перетворення університетської бібліотеки від доцифрової до цифрової організації своєї життєдіяльності.

Бібліотечне обслуговування доцифрової епохи засновувалось його документно-інформаційному забезпеченні. Компліментарне розуміння соціокультурних світів засновується на застосуванні інформаційних технологій для обслуговування читачів. У той час як інформаційні технології є впершу чергу комунікативними і мережевими. Сьогодні інформаційні мережі забезпечують доступ користувачів до книжкових видань паперового, електронного форматів. Звідси стало зростання універсалізації бібліотечного обслуговування у поєднанні з процесами оцифровування фондів і автоматизації книговидачі. Сучасна університетська бібліотека має не тільки задовольняти культурно-інформаційні потреби своїх користувачів, а й постає осередком виробництва інформаційних продуктів в університеті. Сучасний бібліотекар поєднує не тільки традиційні функції «посередника-провідника», а й має виступати науковцем, бути менеджером і вміти займатись промоцією власної справи в Інтернеті й соціальних мережах. Все це, на наш погляд, є свідченням зростаючої інтенсивності бібліотечної справи і має наслідком архітектонічні зміни в соціокультурному світі бібліотек.

Бібліотеки-лабіринти виростають із традиції християнської книжної культури, яка позростає із заперечення вільнодумства, віротерпимості, античної версії індивідуалізму. Християнська книжність розпочиналась із систематичного нищення античного спадку, який позначався як «поганський», «язичницький». Утім у цьому систематичному нищенні античного літературного надбання відбулась інтеграція античної літератури до потреб ученої християнської проповіді. І саме із систематизації нищення античної літератури зароджується ідея каталогізації і цензури. Згадаємо, що залишки античної літератури були взяті під контроль монастирів, згодом перейшли до підпорядкування орденів, а 1451 року папа Микола V створив апостольську бібліотеку в Ватикані – це протофеномен національних бібліотек. І легендарна бібліотека-лабіринт. Загалом ренесанс європейської книжної культури позначено творенням інституцій публічної і муніципальної бібліотек. Так, у 1525 році відкриваються двері Публічної бібліотеки Магдебурга, у 1527 р. – Ліонська муніципальна бібліотека, у 1528 р. в Берні, 1560 р. – Девентер Athenaeum в Нідерландах, у 1571 р. Лаурентійська бібліотека відкривається у Флоренції [1, с. 36]. Ми не станемо зосереджуватись на процесі творення національних бібліотечних інституцій, який тривав понад п'ятисот років, а в окремих випадках його не завершено і сьогодні. Важливо, що в цьому процесі виникають соціокультурні світи бібліотек-лабіринтів «Гутенбергової галактики». І ми сучасники є свідками того як символічний універсум цих бібліотек-лабіринтів поглинає Мережа.

Однозначної відповіді на це питання дати не можна, втім можемо окреслити певні обрії того розуміння, яке

Маємо констатувати, що в доцифрову епоху соціокультурні світи бібліотек належали до форм збереження національної пам'яті.

Ймовірно, що в цифрову епоху бібліотеки мають перетворитись на форму, що виформовують глобальну пам'ять людства.

Процес реформування вітчизняної бібліотечної справи здійснюється на засадах ресурсного бачення і орієнтується на зростання якісних показників. Це призводить до сталого процесу скорочення чисельності користувачів, витрат на отримання та робітників, які беруть участь у роботі бібліотек. І в цьому плані слід визнати той факт, що доба соціокультурних світів бібліотек-лабіринтів минула. І справа не в тому, що погані чи добрі часи для бібліотечної справи, а в тому, що бібліотеки мають рахуватись із новітньою книжною культурою цифрової епохи. Втім, означення цих обріїв є завданням подальшого осмислення, але вже не долі лабіринту і «Гутенбергової галактики», а сутності і сенсу Мрежі.

Література

1. Oswald G. Library World Records / G. Oswald. – Third Edition. – McFarland & Company, Inc. Jefferson, North Carolina, 2017. – 396 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Бойко Наталія Вячеславівна	аспірантка IV курсу навчання спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Національної академії керівник кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Булах Тетяна Дмитрівна	доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, доцент кафедри журналістики Харківської державної академії культури, м. Харків
Гайдук Неллі Анатоліївна	кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янської філології Маріупольського державного університету, магістрантка спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Головко Олександра Владиславівна	кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри суспільних та економічних дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків
Кригіна Ольга Валеріївна	кандидат історичних наук, доцент кафедри культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Кудлай В'ячеслав Олегович	кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Манякіна Олена Салаватівна	кандидат історичних наук, доцент кафедри культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Милюнец Антонина Чеславовна	аспірант кафедри информационных ресурсов и коммуникаций учреждения образования «Белорусский государственный университет культуры и искусств», г. Минск (Республика Беларусь)
Миташоп Денис Ігорович	аспірант III курсу Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, м. Кременчук
Нікольченко Марія Владиславівна	кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Нікольченко Тамара Марківна	кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри слов'янської філології та перекладу Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Нікольченко Юзеф Мойсейович	заслужений працівник культури України, доцент, доцент кафедри культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету, м. Маріуполь

Орехова Світлана Євгенівна	кандидат історичних наук, доцент кафедри культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Палеха Юрій Іванович	кандидат історичних та культурологічних наук, професор кафедри інформаційно-аналітичної діяльності та інформаційної безпеки Національного транспортного університету, м. Київ
Переверзева Юлія Александровна	кандидат педагогічних наук, доцент по спеціальності «Педагогіка», завідуючий відделом комплектування фондів державного утворення «Національна бібліотека Біларусі», г. Минск (Республіка Біларусь)
Плешакова-Боровинська Марина Геннадіївна	аспірантка Харківської державної академії культури, м. Харків
Сабадаш Юлія Сергіївна	доктор культурології, професор, завідувач кафедри культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету, голова громадської організації «Фонд збереження культурної спадщини Маріуполя», м. Маріуполь
Стрелкова Ірина Борисовна	кандидат педагогічних наук, доцент по спеціальності «Педагогіка», завідуючий кафедрой технологій професіонального образования утворення образования «Республіканський інститут професіонального образования», г. Минск (Республіка Біларусь)
Сивак Оксана Анатоліївна	кандидат педагогічних наук, доцент кафедри культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Янковський Степан Владиславович	кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету, м. Маріуполь

ЗМІСТ

Вітальні слова учасникам конференції

3

Н. В. Бойко

Інформаційно-аналітичні документи як засіб інформаційної відкритості
у виборчому процесі

7

Т. Д. Булах

Мобільна реклама у видавничому бізнесі

9

Н. А. Гайдук

Бібліометрія в системі суміжних наук

13

О. В. Головка

Наукова бібліотека Харківського державного університету харчування
та торгівлі – кроки історичного розвитку

16

О. В. Кригіна

Публікаційна діяльність архівних установ України

19

В. О. Кудлай

Фахова підготовка бібліотечних кадрів в Україні: історичний аспект

22

О. С. Манякіна

Сучасна бібліотека – простір для навчання й культурно-дозвілдової діяльності

25

А. Ч. Милюнец

Критерии и уровни формирования логистической компетенции
библиотекаря-комплектатора

27

Д. І. Миташоп

Соціальні медіа як простір взаємодії Централізованої бібліотечної системи
м. Кременчука та користувачів

30

Т. М. Нікольченко, М. В. Нікольченко
Читання і переклад книг у Київській Русі
34

Ю. М. Нікольченко
Книжна культура Київської Русі
(різноманітність жанрів)
38

С. Є. Орехова
Використання сучасних технологій у процесі створення бібліотечного
інформаційного продукту
42

Ю. І. Палеха
Інформаційна культура бібліотеки
45

Ю. А. Переверзева, И. Б. Стрелкова
Профессиональное развитие библиотечного персонала в экосистеме
библиотеки: постановка проблемы теоретической и практической реализации
49

М. Г. Плешакова-Боровинська
Електронний сервіс в інформаційних системах виробничих підприємств
(на прикладі ПрАТ «АКХЗ»)
52

Ю. С. Сабадаш
Особливості підготовки фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної
справи у Маріупольському державному університеті
54

О. А. Сивак
Електронні ресурси бібліотеки ЗВО
58

С. В. Янковський
Соціокультурні світи бібліотек-лабіринтів гутенбергової галактики і мережа
61

Відомості про авторів
64

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Головний редактор Ю. С. Сабадаш

Упорядник С. Янковський

Наукове видання

Феномен бібліотек у сучасному світі

Всеукраїнська науково-практична конференція
30 вересня 2020 року

Маріупольський державний університет

Збірник матеріалів
У 3 частинах

Частина I

Комп'ютерна верстка:
Янковський С. В.,
Дейниченко О. В.

Підписано до друку 23.10.2020 Зам. 160/17
Обсяг 4,25 друк. арк. Формат 60x84/16. Тир. – 150

Редакційно-видавничий відділ Маріупольського державного університету.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції.

Серія ДК №4930 від 07.07.2015 р.
87548, Маріуполь, пр. Будівельників, 129